

ROME
TE PAS PAUL KINAA TAMA
TE LOTU I ROME
TE HAKATAAKOTO
TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaa tama i Rome nei nisissii ki hakatonu hakaoti tana hano ma ki hano no mmata ite kanohenua TeAtua i Rome. Aia ni maanatu ki hano ia no heheuna hakamaarie ma naa tama TeAtua ite kinaa, aa ma ki oti naa tama naa ku tokonaki ake kilavaa ia te hakataka no hano ki Spain. Aia nisissii te pas nei ki taratara ia itana iloa inaa tiputipu telotu teelaa kitauhia naa tama TeAtua, aa inaa heheunatia laatou te tiputipu naa iloto naa ora laatou. Te pas nei e takkoto naa taratara katoou Paul ni mee i te taratara nei.

Iloto te pas nei raa, aia epurepure imua kite kanohenua TeAtua i Rome, ka taratara ake iana noho kataku peenaa ki TeAtua ilaatou. Kioti raa aia raa ku hakatuu te tahito taratara te pas nei: “Naa tama ettonu raa ma ki ora ilaatou e lotu maaoni.” (1.17)

Paul ki oti raa ku ppono ake hoki aaraa taratara aana ki aruna tana tahito taratara nei. Naa tama hakkaatoa ite maarama nei, teenaa ko naa Jew e hapapaa katoou ma naa tama inaa matakaaina sara, etau te hakatonu naa ora laatou ki tonu ma TeAtua, ilaatou hapapaa katoou etakkoto iloro naa mahi te haisara. Naa ora te henua ettonu koi imua naa karamata TeAtua ki mee maa laatou e lotu maaoni i Jesus Christ. Kioti raa Paul

ku taratara i naa tiputipu te ora hou iloto Jesus Christ, te laa kusura i Te Atua ku manava laaoi i naa tama te maarama nei. Tetama elotu maaoni i Jesus Christ raa ku noho hakaraaoni ma Te Atua, teenaa aia ku hakasaoria Te Aitu Te Atua raa i naa mahi te haisara ma naa mahi te mate. Paul e taratara hoki i te sapta 5-8 i te hakataakoto naa Loo Te Atua aa ma naa mahi Te Aitu Te Atua iloto te ora te tama elotu i Jesus Christ. Ki oti raa aia ku hai ki hakatonu te taratara maa peehea naa takkoto naa Jew aa ma naa tama i naa matakaaina sara raa iloto te hakataakoto Te Atua emee maa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Paul e hakaoti ana taratara raa maa te ffuri naa Jew no hakakkeeina laatou Jesus raa, teenaa ni vana Te Atua emee ki hakakikuturia mai naa tama katoo i te maarama nei killave i te manava aroha Te Atua te laa e takoto i Jesus Christ, aa Paul e maanatu peela maa naa Jew raa ma ki see hakakkeeina laatou peenaa Jesus. Kimuri hakaotiraa Paul e sissii i naa tiputipu tetama elotu maaoni i Christ raa kitaka ma ia, teenaa aia e haimahi ana taratara i te vasi te manava laaoi i telaa tama. Aia e hakatahito ana taratara raa ki naa heheuna te henua ma Te Atua, naa sosorina naa tama te lotu ki te kaaman aa ki aaraa tama, aa naa taratara i te hakataakoto te tama. Paul e hakaoti tana pas nei ki ana purepure ki naa tama naa, ka mee ana taratara hakanau i Te Atua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te Pas aa te tahito taratara 1.1–17

Naa tama katoo e haisara 1.18—3.20

Te ara Te Atua e hakasao te tama haisara 3.21—

4.25

Te ora hoo iloto Christ 5.1—8.39

Te hakataakoto TeAtua i te kanohenua Israel
9.1—11.36

Naa sosorina te tama e lotu i Christ 12.1—15.13

Naa taratara hakaoti ma naa purepure Paul
15.14—16.27

¹ Anau Paul, setama e heheuna i Jesus Christ. Nau ni kannaatia TeAtua no tukua ma se aposol ki hakaea tana Lono Taukareka.

² TeAtua nituku tana taratara imua iloo, ki tarataraina mai te Lono Taukareka nei ana pure, teenaa e takkoto iloto te Laupepa Tapu.

³ Te Lono Taukareka nei e taratara itana Tama, Jesus Christ TeAriki taatou. A Ia nitipuake ma setama te maarama nei, i te manava David.

⁴ Ala nitipuake ma se Tama etapu telani, teenaa ala niilotia maa Iaraa kote Tama TeAtua itana saaita ni hakamasikeria i te mate.

⁵ Nau nitukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol no haia naa heuna Christ, teenaa ki hakataea te Lono Taukareka raa kinaatama naa kanohenua hakkaatoa, kilotu laatou katautari kiaa Ia. ⁶ Kootou hoki, naa tama ennoho i Rome, kootou ni kannaatia TeAtua ki tautari kootou i Jesus Christ.

⁷ Teenei nau e sissii atu ki kootou hakkaatoa i Rome. Kootou ni kannaatia TeAtua ma ni tino tama aana, ia Ia elaoi i kootou.

TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki rorosi atu ki kootou kinnoho hakaraaoi kootou.

Paul e hiihai maa ia ki hano no mmata i naa tama i Rome

⁸ Teenei taku mee mua e mee kitaratara atu kikootou. Nau ehakanau itaku Atua iloto naa mahi Jesus Christ, ite henua hakkaatoa etaratara maa kootou elotu maaoni. ⁹ Nau eheheuna haimahi kilavaa nau naa heuna TeAtua nikaumai kiaa nau, teenaa kihakaea nau te Lono Taukareka itana Tama. TeAtua e iloa maa nau etaratara maaoni aa maa nau enoho kamamaanatu peenaa kikootou ¹⁰ iaku saaita kato e taku. Nau e taku maa TeAtua, itana hiihai, ki seeia mai taku ara ki hanatu nau no mmata i kootou.

¹¹ Nau ehiihai maa nau kihakasura atu kikootou no kauatu naa mahi TeAitu Tapu, kilotu maaoni kootou. ¹² Taatou kitokonaki ki naa tama e lotu taatou hakapaa, ki mee peela, nau etokonaki kikootou aa kootou etokonaki kiaa nau.

¹³ Aku taaina, nau ehiihai maa kootou ki illoa, ia a nau ehai peenaa maki hakasura atu nau no mmata i kootou. Tevana ia a nau maraa ehakaapiapi ite kau vana. Nau ehiihai maa nau ehanatu no huria naa manava kootou kilotu maaoni kootou, emee peekonau nimee ki naa tama ia aaraa matakaaina.✧

¹⁴ Nau eheunatia mai TeAtua kitokonaki nau kite kautama hakkaatoa. Nau see hakamaatino maa teenaa nitama naa matakaaina ellasi aa ma nitama naa matakaaina punaammea. Nau see hakamaatino hoki maa nitama e atammai aa ma nitama see atammai. ¹⁵ Teenei ehiihai ai nau maki hanatu nau no hakaea te Lono Taukareka nei ki kootou hoki i Rome.

Naa mahi te Lono Taukareka

✧ **1.13** Acts 19.21

16 Nau seenapa maa nau ehakaea te Lono Taukareka TeAtua. I te aa, naa mahi TeAtua e takkoto i te Lono Taukareka nei. Teenaa ko naa mahi e lavaa te tokonaki ki ora naa tama hakkaatoa e lotu, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaina e kkee.✧ 17 Te Lono Taukareka nei e huri ake te tiputipu e tonu imua naa karamata TeAtua. Taatou kilotu maaoni i TeAtua ki lavaa taatou te taapaa TeAtua maa ni tama e ttonu. Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai maa, “Naa tama e ttonu raa ma ki ora i laatou e lotu maaoni.”✧

Naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou

18 TeAtua ma ki huri ake ana haaeo i telani ki hakaitoaina naa tama haisara. Teenaa ko naa sosorina hakallika naa tama naa teelaa e see ilotia ai te hakamaaoni TeAtua. 19 Naa tama naa e haia TeAtua killono, iaa Ia ku oti te huri ake ana tiputipu kilaatou. 20 Kaamata i te saaita TeAtua ni pena te maarama nei no tae mai ki te ssao nei, te henua ni kkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi ma ana tiputipu. Ana mee ni penapena nei e huri mai ana tiputipu. Te henua hakkaatoa e hainauhie koi te illoa i naa tiputipu TeAtua. See haitama etau tetarata maa ia see illoa i naa tiputipu TeAtua. 21 Niaaina maa naa tama naa e illoa i TeAtua, laatou maraa see lotu ka hakanau iaa Ia. Laatou hoki see illoa te fiafia i naa vana TeAtua e mee kilaatou. Naa vana nei see haia hakkaatoa naa tama naa. Naa pisouru laatou ku vvare hakaoti. Laatou ku see hai mannatu e takkoto i naa pisouru laatou, i naa manava vvare laatou naa ku oti

te haaoa ki te poouri ana.☆ 22 Naa tama naa e mee maa laatou e atammai, tevana iaa laatou nitama e vvare. 23 Laatou e hakakkeena laatou TeAtua nolotu ki naa aitu hakallesi laatou e penappena. Laatou e penappena naa aitu naa ki tiputtipu ma ni tama, ma ni kata, ma ni manulellere, aa ma ni manu vao ka lotu ai laatou.☆

24 Laatou ku tiiake TeAtua kihai laatou ki naa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Laatou ku see hakatonu naa tama e moemmoe ma laatou. Laatou ku hai huri koi ka mee pakava naa haitino laatou soko laatou. 25 Te hakamaaoni TeAtua raa ku oti te tiiake naa tama naa no hai laatou ki naa vana hakallesi laatou e ffatu. Laatou ku ffuri nolotu ki naa mee laatou e penappena. Laatou ku see lotu ki te tama ni penapena naa mee hakkaatoa, teenaa ko Ttama taatou ki hakanau ite kau saaita. Amen.

26 Teenei kotevana laatou e tiiake TeAtua kihai laatou ki naa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Naa haahine raa ku tiiake naa aavvana laatou no hai huri soko laatou.

27 Naataanata raa hoki ku tiiake naa aavana laatou no hai huri soko laatou. Laatou ettuu naa huru laatou koi iaaraa taanata ki mmoe ma laatou. Naataanata raa ku hai te kau sosorina hakannapa ki aaraa taanata. Laatou ma ki haia ake TeAtua killono laatou i naa vana e hakannapa laatou e mee.

28 Naa tama naa see fiffai maa laatou e illoa maaoni i naa tiputipu TeAtua, teenaa e ffana ai naa rima TeAtua ilaatou, kihai laatou naa vana hakannapa laatou e illoa

maa see ttonu. ²⁹ Naa manava laatou kuppii kitekau sosorina hakallika, sosorina tippua, sosorina kailaarao, aa ma aaraa sosorina see ttonu. Laatou ekaimanakotia laatou naa hekau aaraatama, laatou etaa tama, laatou etautauhaaeo ma aaraatama, laatou etaratara kailallao ka sosorina tippua hoki. Laatou etupetupe tama, ³⁰ laatou ehakkoro heaatuna, laatou elotoffaaeo i TeAtua, laatou e maaisu sakkiri, laatou ehikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, laatou e sessee ara kippena ni vana hakallika ma laatou. Laatou hoki see hakannoo ki naa maatua laatou. ³¹ Laatou see hai mannatu e atammai. Laatou see illoa tetautari ki naa taratara laatou nituku imua. Laatou see illoa te manava aroha iaaraa tama ka tokonaki ki naa tama naa. ³² Naa tama naa e illoa maa naa Loo TeAtuaraa emee maa naa tama e sosorina peinei etau te haia kimmate, tevana iaa laatou e hakamanani koi te mee naa mee naa. Laatou hoki e fiafia inaa kite laatou inaa tama sara e sosorina peenaa.

2

Te Hakatonu TeAtua.

¹ Kootou see tuku taratara maa telaa tama setama haisara. Ki mee kootou e tuku taratara peenaa itelaa tama, kootou naa ku tuku haeeo ki kootou soko kootou, ite aa, kootou hoki ni tama haisara. ² Taatou e illoa maa TeAtua e taratara maaoni i tana saaita emee maa naa tama e sosorina peenaa e ssara. ³ Kootou iaa ni tamavare koi. Kootou e tarataraina

✧ 2.1 Mt 7.1; Lk 6.37

peehea kootou telaa tama maa kootou hoki nitama haisara? Kootou e mannatu maa TeAtua ma ki see hakatonutonu i kootou? ⁴ TeAtua e manava aroha i kootou aa eroorosi hakaraa oi ki kootou. Tevana iaa kootou e mee ma nitama see fiffai ki naa tiputipu tana laa oi naa. Kootou e illoa maa TeAtua e manava aroha i kootou, teenaa a Ia ehiihai maa kootou kitiiake naa tiputipu see ttonu kootou. ⁵ Kootou iaa koi taao hi ki naa sosorina see ttonu kootou. Kootou see lavaa iloo te ffuri naa manava kootou. Kootou naa ku hakanaa o po te kau haa eo kitakkoto i kootou ite Aso TeAtua ma ki hakappuu ana roto, teenaa ko te saaita te Hakatonu TeAtua raa ma ki hakasura iho. ⁶ TeAtua ma ki hookii ake naa tuuhana naa tama te maarama nei, ki tau ma naa sosorina laatou. ✧ ⁷ E mee aaraa tama e hai peenaa naa mee e tau kalleka, esessee naa mahi TeAtua, e mee ma ki hakanau TeAtua i laatou, aa e fiffai te ora see oti. Teenaa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti. ⁸ Aaraa tama iaa e hikkahi kilaatou. Naa tama naa see hakannoo ki naa taratara maa oni, laatou koi tautari ki te tiputipu see tonu. Teenaa TeAtua ma ki pesi atu ana haa eo kilaatou. ⁹ Naa haa eo ellasi raa ma ki pesi ki naa tama haisara hakkaatoa. Naa haa eo naa ma ki kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹⁰ Tevana iaa TeAtua ma ki hakanau ka hookii ana mahi ma tana laa oi ki naa tama e sosorina tau kalleka, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹¹ TeAtua see hirihiri maa nitama ana ehiihai. A Ia ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei i te ara tokotasi. ✧

✧ 2.6 Ps 62.12; Prov 24.12 ✧ 2.11 Deut 10.17

12 Naa tama ni see illoa inaa Loo Moses raa, kimee laatou e hakassara ni vana ma laatou, laatou ma kimmate ma naa haisara laatou. Naa tama ni ttipu ake ma naa Loo Moses raa iaa, kimee maa naa tama naa emee naa haisara laatou, teenaa TeAtua ma ki hakatonu tonu laatou i te vasi naa Loo Moses. 13 Te ora te tama raa seetonu inaa karamata TeAtua kimee maa tetama naa e hakannoo koi ki naa Loo Moses. Aia kitautari ki naa taratara naa Loo naa. 14 Naa tama naa matakaaina sara raa see illoa inaa Loo Moses, tevana iaa naa saaita laatou e ppena naa vana laatou e mannatu maa ettonu, aa e hanotonu ma naa Loo Moses raa, naa mannatu laatou naa kutakkoto ma ni Loo kilaatou, niaaina maa laatou ni see ttipu ake ma naa Loo Moses. 15 Naa sosorina laatou e huri ake maa naa Loo Moses raa e takkoto iloto naa manava laatou. Laatou e lavaa te hakatuu ki naa pisouru sokolaatou i te vana etonu ma te vana e sara. 16 Naa vana nei ma ki ssura i te Aso te Hakatonu TeAtua. I te Aso naa, Jesus Christ ma ki hakailotia a Ia te kau mannatu kato te henua e ffuu iloto naa hatumanava laatou. Te nei te Lono Taukareka TeAtua.

Naa Jew ma naa Loo Moses

17 Ai kootou? Kootou emee maa kootou naa Jew raa ma ki tokonakina naa Loo, aa kootou hoki e ahu maa kootou ni tama TeAtua. 18 Kootou emee maa kootou e illoa inaa mee TeAtua e hiihai maa kootou kimee, aa maa kootou ni akoina te Loo raa inaa mateara ettonu. 19 Kootou e hai maa kootou raa ko naa tama e hakattaki naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa maa kootou hoki ko te lamu e hakamaasina naa tama e noho

i te poouri. ²⁰ Kootou e hai maa kootou e akonaki naatama evvare ma naatama see hai vana e illoa. Kootou e hai maa kootou nei kuilloa i te kau vana i kootou e ttaka ma te Loo. ²¹ Kootou e akonaki aaraa tama; ai kootou ia seelavaa te akonaki kootou soko kootou? Kootou e akonaki aaraa tama ki see kailallao; ai naa tino kootou seai nitama e kailallao? ²² Kootou e hai maa kootou e akonaki naatama te maarama nei ki see hai huri ma naa aavana naatama sara; ai kootou ia ennohotonu ma naa aavana kootou? Kootou e taratara maa kootou see hakatauppiri atu ki naa aitu hakallesi; ai kootou ia e kailaaraotia kootou naa mee iloto naa hare tapu? ²³ Kootou e ahu maa kootou nittipuake ma naa Loo Moses. Ai kootou ia se tautari ki naa taratara e takkoto inaa Loo Moses? ²⁴ Te Laupepa Tapuraa e mee maa, “Naa tama naa henua sara raa e taratara haeo i Te Atua, i te aa naa tiputtipu kootou, naa Jew, see ttonu.”☆

²⁵ Ki mee kootou e tautari maaoni ki naa Loo Moses, kootou naa e ssere tonu naa kina kootou. Teena se hakailona naatama ettaka ma naa Loo Moses. Aa ki mee kootou see tautari ki naa Loo naa, kootou e ssere vare koi naa kina kootou. ²⁶ Ki mee setama sara see ssere, aa e tautari ki naa Loo, Te Atua ma ki mee ma te tama naa setama e ssere. ²⁷ Maaoni, kootou naa Jew raa nittipuake ma naa Loo ka ssere naa kina kootou. Tevana ia, ki mee kootou e hakakkeina kootou naa Loo raa, naa tama e tautari maaoni ki naa Loo raa ma ki taratara haeo i kootou. Naa ina maa naatama naa see ssere naa kina laatou, naa tama naa

☆ **2.24** Is 52.5 (LXX)

e hakannoo koi ka tautari ki naa Loo Moses.
²⁸ Te Jew maaoni raa seai ko te tama e ssere
 ka hakamaatino tana haitino vare. Seai. ²⁹ Te Jew
 maaoni raa ko te tama e ssere tana hatumanava
 iloto. Teenei ko te hakailona TeAitu TeAtua.
 Teenei seai se hakailona naa Loo Moses.
 Naa tama peenei ma ki ttaka ma naa ahu TeAtua,
 seai ma ni ahu naa tamavare.☆

3

¹ Se aa e taukareka i naa Jew raa
 i aruna naa tama naa henua sara? Se aa
 e taukareka i naa Jew e ssere? ² E tammaki
 te lopo mee e taukalleka e ssura mai i naa Jew.
 I te kaamata raa, naa taratara TeAtua raa
 ni kauake ki tauhia naa Jew. ³ Niaaina maa
 ni tama i laatou see hakannoo ki ana taratara naa,
 TeAtua ma ki tuku koi ki ana taratara ni kauake
 ki noho ma laatou imua. ⁴ Niaaina maa
 naa tama naa henua hakkaatoa e taratara
 kailallao, TeAtua ma ki tuku koi ki te taratara
 maaoni. Te Laupepa Tapu raa e taratara peela,
 “TeAtua, koe e taratara koi ki te taratara maaoni.
 See hai tama e tau te hakatonutonu iaa koe.”☆

⁵ Ki mee te tiputipu see tonu taatou nei
 e huri ake maa te tiputipu TeAtua raa e tonu,
 peehea naa taratara taatou maa TeAtua
 e sara iaa ia e huri mai no haia haaeoina
 taatou? (Teenei ni taratara taatou, naa tama
 te maarama nei.) ⁶ Seai iloo! Ki mee te tiputipu
 TeAtua raa see tonu, a Ia see tau te hakatonutonu
 naa haisara naa tama te maarama nei.

⁷ Te mee naa e ssau koi pee ko te tama
 e maanatu maa, “Ki mee aku taratara

kailaarao raa e hakassaaina te hakamaaoni TeAtua ka hakanau te henua iaa Ia, ai nau iaa e taapaa koi a Ia ma setama haisara?”
⁸ Aaraa tama ku oti te ffuri mai no sasaakiria nau i aku taratara e mee nei. Laatou ni mee maa nau e taratara peelaa, “Taatoou ki sosorina hakallika ki sura mai se taukareka.” Naa tama naa ma ki hakkaitoaina TeAtua ki llono laatou.

See hai tama e tonu

⁹ Kootou e mannatu maa naa sosorina taatou naa Jew raa ettonu are inaa sosorina naa tama naa henua sara? Seai iloo! Nau ku oti te taratara atu, “Taatoou naa Jew ma naa tama naa henua sara raa etakkoto hakapaa ilaro naa mahi te haisara.”
¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “See hai tama e tonu.
¹¹ See haitama e atamai, aa see haitama hoki e lotu maaoni i TeAtua.
¹² Te henua katoou ku oti te ffuro no hakattaha i TeAtua. Naa tama naa ku masseu huri, i laatou ku see ilotia laatou te ara e tonu. See hai tama ku tautari ki te tiputipu e tonu. Seai iloo setama tokotasi.*
¹³ Naa pukua laatou kumee ma nitaaruma itekava ettuu tallaki. Tetaratara kailaarao raa ellohi mai peenaa inaa pukua laatou. Naa arero laatou e hai koi te usuusutama ka tupetupe tama. Naa maaisu naa tama naa e kkaa pee ko naa niho naa kata e kaittama.*
¹⁴ Laatou e pukua saakiri ka tuku haaeo ki telaa tama.*
¹⁵ Laatou e hakavavelokoi kitaa nitama ma laatou.
¹⁶ Laatou e sassare koi ka seua laatou naa kina laatou eoo.
¹⁷ Laatou see lavaa te mee

✧ **3.12** Ps 14.1-3 (LXX); 53.1-3 (LXX) ✧ **3.13** Ps 5.9 (LXX); 140.3

✧ **3.14** Ps 10.7 (LXX)

ki taukalleka tennoho laatou ma aaraatama.✠

¹⁸ Laatou hoki see illoa te mattaku i TeAtua.”✠

¹⁹ Taatou nei ku illoa maa naa taratara te Loo raa e kaumai ki tautari naa tama e takkoto ilaro te Loo. I te ara nei raa, see hai tama ma ki oti kutaratara maa ia see iloa. Taatou hakkaatoa e mee naa haisara taatou i naa karamata TeAtua. ²⁰ See haitama elavaa te hakatonu tana ora imua naa karamata TeAtua kimee aia e tautari kite Loo Moses. I te aa, i teenaa kote Loo raa e hakailoa mai maa taatou ni tama haisara.✠

²¹ Teenei taatou ku illoa i te ara TeAtua e hiihai ki hakatonutonu naa sosorina taatou imua ana karamata. Naa Loo raa see hai taukareka e kaumai ki hakatonutonu naa ora taatou. Seai iloo! Te ara nei e mmau iloto naa Loo Moses, aa nitarataraina naa pure TeAtua raa imua.

²² Naa tama hakkaatoa elotu i Jesus Christ raa ma kittonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua. See hai ara hoki peela.✠ ²³ Taatou hakkaatoa ni tama haisara, teenei e mmao ai taatou itelaoi TeAtua. ²⁴ Tevana iaa TeAtua ellee tana manava itaatou. A Ia nikkave mai tana tama, Jesus Christ, ki uiia naa haisara taatou ki lavaa taatou te ahe kiaa Ia. Teenei seai ni vana taatou elavaa te mee soko taatou. Seai! Teenei ko te tiputipu telaoi TeAtua ki taatou. ²⁵ Jesus Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki tokonaki ki taatou. Kimee setama peehea elotu iaa ia, ana haisara katoo ma ki uiia TeAtua kite ttoo Jesus Christ nillohi mai itana saaita nitaia. TeAtua e hakasura iho te ara nei ki illoa taatou i naa tiputipu tana manava. Imua raa TeAtua ni noho seemuukoi kattoka i naa hai taatou ma naa haisara taatou. ²⁶ Tevana iaa

✠ **3.17** Is 59:7-8 ✠ **3.18** Ps 36.1 ✠ **3.20** Ps 143.2; Gal 2.16

✠ **3.22** Gal 2.16

saaita nei TeAtua ku hakaari mai ki illoa taatou hakkaatoa iaa Ia setama etaka kite ara etonu. Naa tama katoo elotu i Jesus Christ raa e tautari kite ara etonu nei. ²⁷ Taatou nei ki see ahu i taatou soko taatou. Te ora etonu nei ni see kaumai TeAtua maa itaatou nitautari ki naa Loo. Te ora nei esura koi i taatou elotu maaoni i TeAtua. ²⁸ Taatou nei ku illoa hakkaatoa maa naa ora taatou ettonu kimee taatou elotu maaoni i TeAtua. Naa ora taatou see lavaa te hakatonusia naa Loo Moses imua TeAtua. ²⁹ TeAtua see mee ma se Atua koi naa Jew. Seai. Ala naa se Atua naa tama naa henua hakkaatoa. ³⁰ Teelaa ko TeAtua koi soko Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu naa Jew raa tautari ki naa tiputtipu naa manava laatou iaa Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu hoki naa tama naa henua sara, tautari ki naa takkoto naa tiputtipu naa manava laatou iaa Ia. ✧
³¹ Kootou ki see mannatu maa naa Loo raa kuti iake taatou maa itaatou elotu i TeAtua. Seai iloo! Naa taratara naa Loo nei e haia taatou ki takkoto haimahi peenaa.

4

Naa tiputtipu te manava Abraham i TeAtua

¹ Taatou ma ki taratara peehea i Abraham, te tamana taatou iloto te maarama nei? Aia ni mee peehea? ² Kimee TeAtua ni vana maa te ora Abraham etonu iaa ia esosorina taukareka raa, teenaa Abraham etau te hakanau iaa ia soko ia. Tevana iaa Abraham see tau te hakanau iaa ia imua TeAtua. ³ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “Abraham ni hakannoo ki naa taratara TeAtua,

✧ **3.30** Deut 6.4; Gal 3.20

teenaa etonuai tana ora imua naa karamata TeAtua.”✧⁴ Ttama e heheuna raa etauia iana heuna e mee. Aia see tauia vare koi. Aia etauia ia ia ni heunatia aia naa heuna naa.⁵ Naa ora taatou see tonu maa itaatou e heheuna ki naa mahi taatou. Seai. Naa ora taatou ettonu itaatou elotu i TeAtua. TeAtua soko ia e hakatonutonu naa ora taatou kittonu, ia ia naa koi e lavaa te hakatonutonu naa tama haisara kittonu.⁶ David nitaratara hoki maa niaaina setama esosorina peehea, TeAtua e lavaa te hakatonutonu tana ora kitonu. Naa tama naa ki fiafia i te tiputipu TeAtua.⁷ David nitaratara peela, “Naa tama TeAtua e aroha nouiia naa haisara laatou raa, naa tama naa e hakahiahiaria.⁸ Ki mee TeAtua see maanaturia a la naa haisara naa tama naa ni mee imua, teenaa naa tama naa etau te fiafia.”✧

⁹ Kootou e mannatu maa naa Jew e ssere raa koi e tau te fiafia? Seai iloo. Naa tama hoki naa henua sara raa ki fiafia. Taatou ku oti tellono i naa kaumai naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, “Abraham ni hakannoo ki TeAtua, teenaa etonuai tana ora imua naa karamata TeAtua.”¹⁰ TeAtua ni vana maa te ora Abraham nitonu ite saaita hea? Imuri tana saaita ni ssere? Seai! Tana ora nitou are imua.¹¹ Saaita Abraham nikaamata kilotu i TeAtua raa, aia seki ssere are. Kimuri are raa, aia ku ssere. Te ara e hakasura mai ite ssao Abraham ni ssere nei e hakailoa mai ki taatou maa te ora Abraham nitonu imua naa karamata TeAtua itana saaita nilotu i TeAtua. Teenaa ko tana saaita seki ssere. Abraham nei ku mee

✧ 4.3 Gen 15.6; Gal 3.6 ✧ 4.8 Ps 32.1-2

ma ko te tamana i te vasi telotu naa tama hakkaatoa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Teenaa ko naa tama TeAtua e vana maa ettonu naa ora laatou, niaaina maa laatou see sere naa kina laatou.✧ ¹² Abraham ko te tamana naa tama essere ka lotu hoki i TeAtua pee ko ia, i tana saaita seki sere.

¹³ TeAtua nituku tana taratara ki Abraham ma tana haanauna, aa ma naa mee hakkaatoa etakkoto i te maarama nei ma ki kauake Ia ki Abraham. I te aa, i Abraham e hakannoo ki ana taratara; teenaa e tonuai aia i naa karamata TeAtua. Aia ni see kauake naa taratara nei maa i Abraham ni tautari ki naa Loo. Seai.✧ ¹⁴ Ki mee TeAtua nituku maaoni ana taratara nei maa i Abraham e tautari ki naa Loo raa, telotu Abraham i TeAtua raa se lotu vare koi. Naa taratara hoki TeAtua nituku imua nei kumee ma ni taratara matani koi.✧

¹⁵ Naa Loo raa e hakailoamai maa taatou hakkaatoa ni tama haisara. Teenaa ekkite ai taatou i naa tiputipu te haaeo TeAtua. Tevana iaa see hai tama ma ki ilotia maa e haisara i naa kina naa Loo raa see ilotia.

¹⁶ Taatou nei ku illoa maa naa taratara hakamaatua TeAtua nituku imua raa ma ki ttino i naa lotu taatou i TeAtua. Te nei te hakailona taatou i te laaoi TeAtua e hookii vare ki Abraham ma tana haanauna. See mee ma ko naa tama koi e tautari ki naa Loo. Naa tama hakkaatoa e lotu pee ko Abraham raa ma ki nnoho ma te laaoi TeAtua e hookii nei, i te aa i Abraham kumee ma kolaatou tamana, i te vasi telotu.✧

¹⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara pe laa, “Koe kutukua a nau kitamana koe i naa kanohenua

✧ **4.11** Gen 17.10 ✧ **4.13** Gen 17.4-6; 22.17-18; Gal 3.29 ✧ **4.14** Gal 3.18 ✧ **4.16** Gal 3.7

tammaki.” Te taratara nei e mmata taukareka i naa karamata TeAtua. Teenaa ko TeAtua ni lotu ai Abraham, aa ni hakamasike hoki naa tama ni mmate. Naa mee ni see takkoto imua raa ni hakamasikeria a Ia ki naa mahi tana taratara. ☆ ¹⁸ Niaaina maa Abraham ku matua raa, aia ni iloa koi maa ia ma ki mee tana tamariki. Teenaa emee ai aia ma ko te tamana naa tama naa kanohenua tammaki. Teenei ettino ai naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa, “Too haanauna naa ma ki tammaki pee ko naa hetuu i te lani.” ☆ ¹⁹ Abraham ni taupiri ki tae ki te lau ana setau hakkaatoa i tana matua. Niaaina maa ia e iloa maa ia ku tae ki tana matua, aa Sarah hoki ku poka raa, tana hakataakoto ni takoto haimahi koi. ☆ ²⁰ Aia ni sei iloo ki maanatu tammaki i naa purepure TeAtua ni takkoto mai imua. Aia ni hakataakoto tonu ka hakanau peenaa i naa mahi TeAtua. ²¹ Abraham e iloa maa TeAtua e lavaa te ppena ana mee ni taratara ake maa Ia ma ki mee. ²² Teenaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peela, “Teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua”. ²³ Te taratara naa ni see taratara koi i Abraham. ²⁴ Te taratara naa e taratara mai hoki kitaatou, naa tama ettonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua. Ite aa, itaatou elotumaaoni i TeAtua, teelaa ni hakamasikeria a Ia Jesus, TeAriki taatou, ite mate. ²⁵ Jesus ni heunatia mai TeAtua kiau no mate ki uia naa haisara taatou. A Ia ni hakamasikeria hoki TeAtua ki ttonu naa ora taatou imua naa karamata TeAtua. ☆

☆ 4.17 Gen 17.5 ☆ 4.18 Gen 15.5 ☆ 4.19 Gen 17.17 ☆ 4.25 Is 53.4-5

5

Naa ora e ttonu i naa karamata TeAtua

¹ Naa ora taatou kuttonu imua TeAtua itaatou elotumaaoni i Jesus Christ. Jesus nitokonaki hoki kitaatou kinnoho laaoui taatou ma taatou Atua. ² Telotu taatou i Jesus nei ni taaraki mai taatou ara ki nnoho laaoui taatou ma TeAtua. Teenei taatou eahu ka fiafia itaatou etaaohimanava maa taatou maki vaevae naa mahi TeAtua. ³ Taatou eahu hoki inaa hakauru taatou inaa haaeo. Ite aa, naa haaeo naa e hakatipu ake te manava kilavaa taatou tennoho hakalavatoa. ⁴ Te manava tennoho hakalavatoa naa maki hakatipu tetiputipu taukareka TeAtua ehiihai. Naa tama ettaka ma tetiputipu nei ennoho kaaohimanava i TeAtua. ⁵ Taatou kisee mannatu tammaki itennoho taatou kaaohimanava i TeAtua. TeAtua ni hookii mai TeAitu Tapu raa ki takoto tana laaoui iloto naa hatumanava taatou.

⁶ Saaita taatou koinnoho kasee lavaa te tokonaki kitaatou soko taatou raa, Christ ni heunatia mai TeAtua kiau no mate ki hakasaoria taatou, naa tama haisara. ⁷ Taatou maki hainattaa tekkite ma setama elavaa te mee ki mate ia ki tokonaki kite tama e tautari ki naa Loo. Tevana iaa taatou maki hainauhie koi tekkite ma setama e mee ki mate ia ki tokonaki kite tama e sosorina taukareka. ⁸ TeAtua ku oti te hakaari mai naa tiputipu tana manava aroha itaatou. Saaita taatou koittaka ma nitama haisara raa, Christ ni mate ki ora taatou.

⁹ Saaita nei naa ora taatou e ttonu imua TeAtua, inaa haisara taatou e uiia tettoo Jesus. Jesus elavaa hoki te tokonaki kitaatou kisee haaeo

naa manava TeAtua itaatou. ¹⁰ Imuaraa taatou ninohonoho haeo ma TeAtua, aa teenei taatou kuhaia aIa ma nisoaana ite mate ana tanaTama. Aia elavaa hoki te hakaora taatou kite ora Christ, itaatou kuvaisoa ma Ia ite saaita nei. ¹¹ Telaa mee hoki. Taatou e fiafia itaatou Ariki, Jesus Christ. Taatou nihaia aIa ki nnoho laaoi ma TeAtua ite saaita nei.

Adam ma Christ

¹² Ttama mua ni hakanohoria TeAtua ite maarama nei ko Adam, aa aia nimee ana haisara. Te manava haisara raa ni hakasuratia mai Adam ki te maarama nei. Te henua hakkaatoa kutakko ilaro naa mahi te mate ilaatou hakkaatoa nitama haisara. ✧

¹³ Saaita te henua ni ttaka kappena naa haisara raa, naa Loo raa seki kaumai are. Tevana iaa TeAtua ni see maanaturia aIa naa haisara naa tama naa nimee imua.

¹⁴ Naa tama hakkaatoa te maarama nei, kaamata mai ite ssao Adam no tae kite ssao Moses, ni mmate hakkaatoa. Niaaina maa naa haisara aaraa tama e kkee ma naa haisara Adam nimee itana saaita ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, laatou ni mmate hoki pee ko Adam.

Adam e mee koi ma ko te tama ma ki oti ku hakasura iho imuri. ¹⁵ Tevana iaa te taukareka Christ e hookii raa e kee ma te haisara Adam. Ni maaoni, turaa tama ku oti te mmate ite haisara te tama tokotasinaa, tevana iaa telaoi TeAtua see taea. Aia ni heuna mai tana Tama, Jesus Christ, ki au no hakasoria naa tama te maarama nei.

¹⁶ Te taukareka TeAtua e hookii raa e kee

✧ 5.12 Gen 3.6

ma te haisara te tama tokotasi naa nipena. Te haisara tokotasi naa nimee maa te henua hakkaatoa kussara. Tevana iaa niaaina maa laatou nippena teloposara, TeAtua ni hookii mai koi tana Tama, ki mee maa laatou ku see ssara. ¹⁷ Maaoni iloo. Te henua hakkaatoa kuttaka koi kimmate i te haisara te tama tokotasi, tana inoa ko Adam. Tevana iaa naa tama etoo naa mee taukalleka TeAtua e hookii raa makittaka ma te ora maaoni, inaa ora laatou ku oti te hakatonusia te tama tokotasi, tana inoa ko Jesus Christ.

¹⁸ Te meeraa e mee peenei: Te henua hakkaatoa kussara i te haisara Adam nipena sokoia, peela hoki tetiputipu etonu tetama tokotasi e hakasao te henua hakkaatoa no hakaora laatou. ¹⁹ Ite seelonotaratarate tetama tokotasi, Adam, te henua hakkaatoa kuttaka ma naa haisara laatou. Peela hoki, i te lono taratarate tetama tokotasi, Jesus Christ, te henua hakkaatoa ma ki hakatonusia kittonu naa ora laatou imua TeAtua.

²⁰ TeAtua nikaumai naa Loo raa ki illoa te henua maa laatou nitama haisara. Teenaa, tesaaite te kooina naa haisara te henua etosi nollasi, telaoi TeAtua hoki etosi. ²¹ Naa tama ettaka kappena naa haisara raa kunnoho koi kimmate ma naa haisara laatou. Naa tama ettaka ilaro te roorosi TeAtua raa iaa ma kuttaka ma tetiputipu etonu. Teenaa Jesus Christ, taatou Ariki, ma ki hakattaki taatou kite ora e ora hakaoti.

6

Te ora e taka ma Jesus Christ

1 Taatou ki mee peehea? Taatou kippena naa haisara kitosi telaaoi TeAtua? 2 Seai iloo! Te tiputipu haisara taatou imua raa ku oti teti iake hakaoti. Peehea naattaka taatou ma te tiputipu ku oti te peesia hakaoti taatou? 3 Kootou hakamattoni lokoi te taratara nei. Saaita taatou ni too te haka ukau tapu no tta ka taatou ma te ora Christ raa, taatou ni too te haka ukau tapu kittaka hoki taatou ma te mate Christ. 4 Saaita taatou ni too te haka ukau tapu raa, taatou e mee ma ni mmate ka tanumia iloto te kava pee ko te mate ana Jesus Christ. Saaita Jesus Christ ni hakamasikeria naa mahi TeAtua i te kava notaka ma te ora maa oni raa, taatou hoki e massike ma te ora hoou. ☆

5 I taatou ni mmate pee ko Christ, taatou hoki ma ki massike ma te ora hoou pee ko Christ. 6 Taatou ku illoa maa te tiputipu taatou imua raa ni mate ma Christ i aruna te kros. Christ ni mate ki seua naa mahi te tiputipu haisara e takoto i taatou, kisee hakamanani taatou te ppena naa haisara. 7 Teenaa, te tama e mate raa see takoto ilaro naa mahi te haisara. 8 I taatou ni mmate ma Christ, taatou e illoa hoki maa taatou ma ki ora ma Christ. 9 Taatou e illoa maa Christ ni hakamasikeria i te mate. A Ia ma ki see lavaa hoki te mate imuri, i te aa, naa mahi te mate raa ku oti te seua a Ia. 10 Christ ni mate te saaita tokotasikoi ki seua naa mahi te haisara. A Ia nei ku noho ma te ora maa oni, laua ma TeAtua. 11 Peelaa hoki, kootou ki noho ka illoa inaa haisara kootou imua raa ku oti te mmate ma Christ, aa te nei kootou ku ora

☆ 6.4 Col 2.12

maaoni ma TeAtua iloto naa mahi Jesus Christ.

¹² Kootou roorosi ki see ffuri hoki kootou no tautari ki te tiputipu kootou ni kaimanako imua. ¹³ Kootou see mee pakava naa haitino kootou ki naa tiputipu see ttonu te maarama nei. Seai. Kootou ki hookii naa haitino kootou ki TeAtua, e mee ma ko naa tama e massike mai i te mate no ora, ki tauhia kootou te tiputipu e tonu TeAtua. ¹⁴ Te tiputipu te haisara raa ku see haimahi i naa ora kootou, i kootou ku see takkoto ilaro te roorosi naa Loo Moses. Kootou nei ku takkoto ilaro te laa oi TeAtua.

Ttiputipu e tonu

¹⁵ Taatou ki mee peehea? Taatou kippena naa haisara maa itaatou see takkoto ilaro te roorosi naa Loo? Seai iloo! Taatou ki see mannatu maa taatou kippena naa haisara maa itaatou kutakkoto ilaro te roorosilaa oi TeAtua. ¹⁶ Kootou e illoa i te taratara nei. Ttama e hiihai maa ia e heheuna vare i telaa tama raa, a ia e mee ma se poe te tama naa. E mee naa tama e hakavaarea ki te tiputipu see tonu. Laatou ma ki oti ku mmate i te tiputipu naa. E mee hoki naa tama e heheuna naa heuna TeAtua. Laatou ma ki oti kuttonu imua naa karamata TeAtua. ¹⁷ Nau e hiahia i TeAtua. Niaaina maa kootou ni hakavaarea te tiputipu haisara raa, kootou ni lavaa koi te tautari hakappuru iloo ki naa taratara e ttonu TeAtua ni kauatu ki kootou. ¹⁸ Kootou ni hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou, kittaka kootou ma te tiputipu e tonu. ¹⁹ (Nau e taratara peenei ki mallama naa pisouru kootou.) Imua raa kootou ni mee pakava naa haitino kootou ki te kau sosorina e kerekkere ki tautari kootou

ki te tiputipu te haisara. Saaita nei kootou ku mee ki hookii naa ora kootou kippena naa sosorina e ttonu ki sura te tiputipu e tapu.

²⁰ Imua raa te tiputipu te haisara raa e takoto haimahi i kootou, aa te tiputipu e tonu raa ni seai i kootou. ²¹ Se aa kootou e taukareka ni too inaa vana hakannapa kootou ni mee imua? Teenaa ko te tiputipu ma ki oti ku mmate ai kootou! ²² Kootou ku oti te hakasaoria TeAtua inaa mahi naa haisara kootou. Kootou nei ku heuna koi i TeAtua. Kootou ma ki suia TeAtua ki te ora e tapu. Teenaa ko te ora e ora hakaoti. ²³ Naa tama e ppena naa haisara raa ma ki mmate hakkaatoa. Te mee e taukareka TeAtua e hookii vare raa iaa, teenaa ko te ora maaoni i Jesus Christ, TeAriki taatou.

7

Ttiputipu te aavvana

¹ Aku taaina. Kootou ma ki massaro i aku taratara e kauatu nei, i kootou hakkaatoa e illoa inaa takkoto naa Loo Moses. Saaita taatou koi nnoho i te maarama nei, naa Loo raa e takkoto hakamaatua itaatou.

² Tetaratara inaa tama e aavvana raa e mee peenei. Te ffine raa e hakapaaria te Loo raa ki tana aavvana. Laaua ma ki nnoho hakapaa i te maarama nei. Te vana iaa ki mee te tanata raa ku mate, te ffine naa hoki kuttana i te Loo te laa ni hakapaa ai a ia ki tana aavvana. ³ Aa ki mee te ffine raa e huri no aavvana telaa tanata i te saaita tana aavvana raa koi noho, a ia naa ku mee ma se ffine hai huri. A ia ma ki ttana koi te aavvana i telaa tanata ki mee tana aavvana raa

ku mate, aa teenaa aia naa kusee mee ma se ffine hai huri.

⁴ Aku taaina ma aku kave. Kootou hoki ku oti te mmate ma Christ. Kootou ku see takkoto koi ilaro naa mahi naa Loo Moses. Kootou ku nnoho ma Christ ite saaita nei. Ala ni masike ite mate ki tokonaki mai ki taatou, ki haia taatou ni heuna taukalleka maa TeAtua. ⁵ Te saaita taatou nittaka ka tautari ki naa tiputipu naa tinotama taatou raa, te tiputipu see tonu e hakassaaina naa Loo Moses raa ni heheuna haimahi iloto naa manava taatou. Teenaa naa vana katoa taatou ni mee naa, ni kaumai taatou mate. ⁶ Tevana iaa ite saaita nei, taatou ku see takkoto ilaro teroorosi naa Loo Moses. Taatou ku oti te hakassaoria TeAtua ki see takkoto taatou ilaro naa mahi naa Loo naa. Saaita nei taatou ku see heheuna ilaro naa mateara tuai naa Loo. Taatou ku heheuna ilaro naa mateara hoo TeAitu TeAtua.

Naa Loo ma naa haisara

⁷ Eaa? Taatou e taratara maa naa Loo raa e ssara? Seai iloo! Nau ni hakailotia naa Loo raa inaa tiputipu te haisara. Ki mee naa Loo raa ni see hakatuu mai peela, “Koe see kaimanako ki naa hekau telaa tama”, nau ni see iloa are maa te manava kaimanako raa e hakallika. ✧ ⁸ Taku saaita ni iloa ite loo naa raa, taku manava ni usuhia telopo mannatu kaimanako. Ki mee taatou ni see illoa inaa Loo Moses raa, naa tiputipu te haisara raa ni see haimahi iaruna taatou. ⁹ Nau ni taka vare mai koi imua, itaku saaita seki iloa are inaa Loo Moses, tevana iaa, itaku saaita koi ni iloa inaa Loo raa, aku haisara raa ni hakassaaina no takkoto

✧ 7.7 Ex 20.17; Deut 5.21

haimahi i taku ora, ¹⁰ teenaa naa Loo naa ni kaumai taku mate. Nau ku kite maa naa Loo ni tukua ma ki kaumai taku ora nei, ni kaumai are taku mate.

¹¹ Nau ni usuhia naa Loo raa ki mee nau te kau vana see ttonu. Teenei nau ku hakailotia naa Loo raa maa nau ma ki oti ku mate.✧

¹² Naa Loo raa e ttapu, aa naa taratara iloto naa Loo naa e ttapu, ettonu aa e taukalleka.

¹³ Te mee nei see mee maa naa Loo raa ni kaumai taku mate. Seai iloo, teelaa are ko te tiputipu te haisara. Niaaina maa nau e haate te tautari ki naa Loo e taukalleka raa, te tiputipu te haisara raa ni kaumai taku mate, teenaa ki hakatii maarama te tiputipu maa oni te haisara. Naa Loo raa e hakaari mai peelaa maa naa haisara raa e hakallika haao iloo.

Te tiputipu see tonu iloto naa manava taatou

¹⁴ Taatou e illoa maa teenei ni Loo e kaumai Te Aitu Te Atua, te vana iaa nau e hakamanani koi te ppena naa haisara. ¹⁵ Taku maanatu see tonu.

Nau ku see mee aku vana e iloa maa ettonu. Seai. Nau ku huri are no ppena aku mee e illoa maa see ttonu.✧ ¹⁶ Iaa nau ku huri koi no mee aku mee see fiffai raa, nau nei ku mee maa naa Loo raa e taukalleka koi.

¹⁷ Te vana iaa seai ko taku tinotama nei e mee naa mee nei. Teenaa ko te tiputipu see tonu e takoto iloto taku manava raa e mee naa mee naa.

¹⁸ Nau e iloa maa te tiputipu taukareka raa see takoto i taku tinotama. Teenei e hai ai nau ki te tiputipu see tonu nei. Niaaina maa te hiihai ki sosorina taukareka raa e takoto iloto taku manava raa, nau see lavaa te hakasuratia

a nau te tiputipu naa. ¹⁹ Naa sosorina taukalleka teelaa e hiihai nau ma ki mee raa, see haia a nau. Nau e huri are no mee naa sosorina e hakallika. ²⁰ Kimee emaaoni maa nau e huri no mee aku sosorina see fiffai, teenaa seai ko nau naa e mee naa vana naa. Teenaa ko te tiputipu te haisara e takoto iaa nau.

²¹ Nau e kite te tiputipu nei e heheuna iaa nau. Taku saaita e hiihai maa nau ki sosorina taukareka, te sosorina are e hakallika raa e haia a nau. ²² Taku manava e hiihai ki naa Loo TeAtua. ²³ Tevana iaa nau e kite te tiputipu sara e heheuna iaa nau. Te tiputipu see tonu raa e painnaki ma te tiputipu e hanotonu ma taku hakataakoto. Teenei nau e tauhia te tiputipu te haisara e heheuna iaa nau. ²⁴ Ouppana! Nau ka mee peehea? Nau ma ki hakasaoria e ai i te tiputipu see tonu teenei ma ki kaumai taku mate nei? ²⁵ TeAtua te laaoi! TeAriki Jesus Christ ni heunatia mai a Ia ki au no tokonaki ki taatou.

Teenei te tiputipu etaka ma nau: Nau soko nau elavaa te tautari ki naa Loo TeAtua iloto taku hakataakoto; aa taku tinotama iaa e tautari ki naa Loo te haisara.

8

Te ora TeAitu Tapu

¹ Naa tama e ttaka ma Jesus Christ raa ma ki see hai haaeoina TeAtua. ² Ite aa, TeAitu TeAtua, te Tama e hakaora taatou kittaka taatou ma Jesus Christ, ni hakasaoria a Ia taatou inaa mahi te haisara ma te mate. ³ Taatou ma ki hainattaa te tautari ki naa Loo Moses, inaa tinotama taatou e tauhia te tiputipu

see tonu e takoto i taatou. Tevana iaa TeAtua ni lavaa te tokonaki ki taatou. Teenaa ni heuna mai ai a Ia tana tino Tama, Jesus Christ, ki hakasura iho ma te tiputipu te tama haisara te maarama nei, ki uiaa naa haisara taatou. ⁴ TeAtua ni mee tana vana nei ki ttonu naa ora taatou imua ana karamata. Naa taratara e takkoto inaa Loo Moses raa see seua taatou, i taatou ku tautari koi ki te tiputipu TeAitu Tapu, aa taatou ku see tautari hoki ki te tiputipu see tonu naa tino taatou.

⁵ Naa tama e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama laatou raa, e hakataakoto ki te tiputipu naa tinotama laatou e fiffai. Naa tama e tautari ki te tiputipu TeAitu Tapu raa, e hakataakoto ki te tiputipu TeAitu Tapu e hiihai. ⁶ Ttama e tautari ki te tiputipu tana tinotama raa ma ki oti ku mate. Ttama e tautari ki TeAitu Tapu raa ma ki noho laaoi ma te ora maaoni. ⁷ Teenaa naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ko naa tama e tautau haaeo ma TeAtua, inaa tama naa see tautari ki naa Loo TeAtua. Maaoni iaa, laatou ma ki see lavaa te tautari ki naa Loo naa. ⁸ Naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ma ki see lavaa te hakahiahia TeAtua.

⁹ TeAitu Tapu e taka ma kootou. Kootou see tautari kite tiputipu naa tinotama kootou. Ttama see taka ma TeAitu Christ raa, a ia sei se tama maaoni Christ. ¹⁰ Ki mee Christ e taka ma kootou, TeAitu raa ma ki takoto ma ko te ora kootou, inaa ora kootou ku oti te haia a Ia no ttonu imua TeAtua. Niaaina maa naa haitino kootou ma ki mmate i naa haisara kootou, kootou

ma ki nnoho ma te ora TeAitu TeAtua. ¹¹ Ki mee TeAitu Tapu TeAtua, te Tama ni hakamasike Christ i te mate, e taka ma kootou, teenaa te Tama ni hakamasike Christ i te mate raa ma ki hakaora hoki naa tinotama kootou ki tana Aitu e taka ma kootou.✧

¹² Aku taaina ma aku kavenei. Taatou etau te tautari ki te tiputipu etonu, aa teenaa sei ko te tiputipu see tonu naa tinotama taatou e hiihai maa taatou ki tautari. ¹³ Ki mee maa kootou etautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama kootou, kootou ma ki mmate. Aa ki mee maa kootou etiaake te tiputipu see tonu naa ki naa mahi TeAitu Tapu, kootou ma ki ora.

¹⁴ Naa tama etautari ki TeAitu TeAtua raa ko naa tama maaoni TeAtua. ¹⁵ I te aa, TeAitu e kauatu TeAtua kinoho ma kootou raa ni see kauatu ma ki hakamatakuria kootou, aa maa kootou ku heheuna poe iaa Ia. Sei iloo! Kootou kuttaka ma TeAitu Tapu ikootou ni tama TeAtua e ppuru. Teenei e ttani ai taatou ki TeAtua peelaa, “Abba! Taku Tamana!”✧

¹⁶ TeAitu Tapu raa e hakaari mai ki naa aitu taatou maa taatou ni tamalliki TeAtua. ¹⁷ I taatou ni tamalliki TeAtua, teenaa taatou ma ki tauhia taatou te kau mee taukalleka TeAtua ni tuku maa ni tuuhana ana tama. Taatou hoki ma ki vaevae taatou ma Christ i ana tuuhana ma ki kauake TeAtua. I te aa, ki mee taatou e hakallono isu pee ko Christ, teenaa TeAtua ma ki hakanau hoki ki taatou pee ko ana hakanau i Christ.✧

Te ora taukareka imuri

✧ **8.11** 1 Cor 3.16 ✧ **8.15** Mk 14.36; Gal 4.6 ✧ **8.17** Gal 4.5-7

18 Saaita nei taatou e nnoho ka hakallono isu i te kau haaeo te maarama nei. Tevana iaa nau e iloa maa naa haaeo nei ni mee vare koi ki mee taatou e hakatuu ki te taukareka TeAtua ma ki hakasura ki taatou imuri. 19 TeAtua ni pena naa mee hakkaatoa. Teenaa naa mee katoou te maarama nei e nnoho ka ttaro ki tae mai te ssao TeAtua ma ki hakanoho mai ana tamalliki maaoni. 20 Naa mee hakkaatoa i te maarama nei e takkoto hakallika. See mee maa teenei ko te ara naa tama te maarama nei ni fiffai. Seai. TeAtua ni tukua a la naa mee te maarama nei ki takkoto peenaa, ki nnoho laatou kattari ki tana ara taukareka ma ki oti ku hakasura. ✧ 21 Naa mee katoou te maarama nei ma ki oti ku hakassaoria TeAtua i tana aso e tini, ki see takkoto naa mee naa ma te hakallika. Naa mee naa ma ki hakauru mai ki taatou, naa tama TeAtua, ki nnoho hakapaa taatou, itaatou ni hakassaoria TeAtua. 22 Taatou e illoa maa ekaamata mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei, naa mee katoou te maarama nei ni tanittani peenaa i te hakallono isu, e mee pee ko te tinae e taupiri ki haanau. 23 Tevana iaa see mee ma ko naa mee koi te maarama nei e tanittani ka hakallono isu, taatou hoki ettani ka hakallono isu i te ssao nei. Niaaina maa taatou ku oti tettoa taatou TeAitu TeAtua no ttaka ma taatou, taatou ma ki tanittani koi ka hakallono isu i naa nnoho taatou kattari ki te ssao taatou ma ki purutia TeAtua ma ni tino tama aana, teenaa ko te ssao taatou ma ki hakassaoria hakkaatoa. ✧ 24 Taatou ni hakassaoria i taatou e taaohi manava i TeAtua. Te nnoho taatou ka taaohi manava ki te mee e takoto i te maarama nei raa, teenaa seai

✧ 8.20 Gen 3.17-19 ✧ 8.23 2 Cor 5.2-4

se taaohi manava maaoni. Ko ai te tama e noho kataritari ki te mee ku oti te noho ma ia? ²⁵ Ki mee taatou sekikkite i te mee e taaohi manava ai taatou raa, teenaa taatou ma ki noho seemuu koi ka taritari ki te mee naa.

²⁶ TeAitu Tapu e tokonaki ki taatou, i te aa itaatou koi tinommate. Taatou ettaka see illoa maa taatou kitaku peehea ki TeAtua. Taatou e tanittani seemuu koi itaatou see illoa te tarataraina taatou naa mee nei imua naa karamata TeAtua. Tevana iaa teelaa ko TeAitu raa e taku ka tani ake ki TeAtua ki tokonaki ki taatou. ²⁷ TeAtua e iloa i te maanatu TeAitu Tapu i aa Ia e iloa inaa takkoto naa hatumanava taatou. TeAitu Tapu raa e tautari koi ki te hiihai TeAtua. TeAtua e iloa maa TeAitu Tapu raa e taku ake ki tokonaki mai a ia ki taatou, ana tama.

²⁸ Taatou e illoa maa TeAtua emee naa mee hakkaatoa ki heheuna hakapaa kitaukareka te noho naa tama elaaoi iaa Ia. Teenaa ko ana tama nituku ki mee ana heuna.

²⁹ Ana tama nituku nei ku oti te hakakkeeina a Ia inaa tama te maarama nei, kitakkoto hoki laatou pee ko Jesus Christ, tana Tama. Jesus ku noho pee ko te tama mua i te haanauna elasi nei.

³⁰ Naa tama TeAtua ni hakakkee imua raa ni arumia a Ia ki oo ake. Naa tama ni arumia a Ia naa ku oti te hakatonusia a Ia. Laatou ku noho ma naa mahi ma te taukareka TeAtua.

Te laaoi TeAtua

³¹ Taatou kitaratara peehea inaa mee nei? Ki mee TeAtua esaapaimai ki taatou, ko ai te tama ma kilavaa te painnaki ma taatou?

³² A Ia ni see kaimanako ma ki taaohi tana tama;

a Ia ni hookii mai tana Tama naa ki taatou hakkaatoa. Kootou e mannatu maa ia ma ki lavaa te huu aaraa mee aana itaatou? Seai iloo! A Ia ma ki hookii mai naa mee hakkaatoa ki taatou.

³³ Ko ai te tama ma ki tau te hakatonutonu naa tama ku oti te hakakkeeina TeAtua? Naa tama naa ku oti te taapaa TeAtua maa ettonu!

³⁴ Ko ai te tama ma ki hai haaeoina a ia naa tama naa? Seai hoki ko Jesus Christ, ttama ni mate no hakamasikeria hoki TeAtua no hakanoho i tana vasi hakamaatau. I te aa, Jesus e noho kataratara tokonaki ki taatou imua naa karamata TeAtua i te saaita nei.

³⁵ See hai mee ma ki oti kulavaa te ppui te laaoi TeAtua itaatou. Niaaina maa taatou ettiri te kau haaeo ka haia pakavaina. Niaaina hoki maa taatou ettaka hiikkai, ennoho see hai hekau, aa ka uru taatou ki naa haaeo ellasi notauppiri taatou ki mmate, taatou ma ki see lavaa te hakakkeeina i te laaoi TeAtua.

³⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Seai se aso e laka. Maatou e haia peenaa ki taaiia ki mmate maatou, i te aa i maatou e tautari kiaa koe.

Maatou e haia ma ko naa sipsip e taaria ki taaiia.”☆

³⁷ Niaaina maa ni haaeo peehea e hakassura iho, taatou ma ki see lavaa te hakahitia naa haaeo naa. I te aa, itaatou ettaka ma naa mahi te Tama e manava laaoi i taatou. ³⁸ Nau e iloa maa see hai mee e lavaa te ppui mai te laaoi TeAtua itaatou. Te mate ma te ora, naa ensol ma naa aitu hakamau i te lani, naa mee naa see lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua itaatou. Naa vana i te ssao nei ma naa vana imuri hoki see lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua

☆ 8.36 Ps 44.22

itaatou. ³⁹ Tenoho iaruna ma tenoho ilaro hoki seelavaa tepuuia laatou telaaoi TeAtua itaatou. Maaonii aa, see hai mee etakkoto ite maarama nei e lavaa tepuuia laatou telaaoi TeAtua itaatou, ite aa, itaatou ettaka ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

9

TeAtua ma ana tama.

¹ Aku taratara nei nitaratara maaoni. Nau see iloa tetaratara kailaarao, iaanau etaka ma Christ. TeAitu Tapu etaka ma nau nei e hakailoa mai maa taku maanatu etonu. ² Te hakallika etakoto iloto taku manava nei seelavaa te oti. Nau etanitanipeenaa itaku aroha ³ inaa tama taku henua, ilaatou nitama takuttoo maaoni. Nau e lavaa tetuku soko nau kilaro naa haaeo TeAtua ka tiiake nau te haanauna Christ, kimee maa teenaa kote ara kilavaa laatou telotu maaoni i TeAtua. ⁴ Naa tama raa nitama nipurutia TeAtua ma nitino tama aana. Naa mahi TeAtua ni hakaari kilaatou. Naa taratara hakamaatua TeAtua raa nituku kilaatou ka hookii ake ana Loo raa kilaatou hoki. Naa tama raa ettaka ma telotu maaoni. Naa purepure TeAtua etakkoto ilaatou. ⁵ Naa tama raa e oo iho ite manava naa Hebrew, naa tippuna maatou imua. Christ hoki ni sura iho ite manava laatou naa. Taatou ki see hakamotu te hakanau peenaa i TeAtua, ia a ia e noho hakamaatua i naa tama naa henua hakkaatoa! Amen. ⁶ Nau see mee atu maa naa purepure TeAtua raa ni see ttino mai. Seai. I te aa?

☆ 9.4 Ex 4.22

See mee maa naa tama hakkaatoa i Israel raa nitama TeAtua eppuru. ⁷ See mee hoki maa te haanauna hakkaatoa Abraham raa ni tamalliki TeAtua. Seai. TeAtua ni vanaake ki Abraham, “Oo mokopuna maaoni raa ma ki ssura iho i te manava Isaac.”[☆] ⁸ Te hakataakoto te taratara nei e mee maa naa tamalliki katoo ni hannau mai i te maarama nei raa, see mee maa teenaa ni tamalliki hakkaatoa TeAtua. Naa tamalliki koi ni hannau mai, aa e hanotonu ma naa purepure TeAtua e takkoto raa, teenaa ko naa tamalliki maaoni TeAtua. ⁹ I te aa, TeAtua ni purepure ake peelaa ki Abraham, “Nau ma ki oti ku tuku taku saaita ma ki ahemai. Taku saaita ma ki ahemai raa, Sarah ma ki haanau mai tana tamariki tanata.”[☆]

¹⁰ Telaa mee hoki. Rebecca ni mee ana tamalliki elua i Isaac, taatou tipuna. ¹¹⁻¹² TeAtua ni vanaake ki Rebecca, “Too tama matua raa ma ki heheuna i laro too tama e tamariki.” TeAtua ni kauake naa taratara nei ki Rebecca i tana saaita seki haanau mai ana takarua tamalliki. Te mee nei e hakailoa mai maa TeAtua see ttoka ki naa tiputipu te tama kitini tana tama e hiihai. Seai. Saaita te takarua naa seki hannau mai raa, TeAtua kuaa tini are tana tama.[☆] ¹³ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Nau ni hiihai i Jacob, tevana iaa nau ni see hiihai ki Esau.”[☆]

¹⁴ E aa? Taatou kitaratara maa te maanatu TeAtua seetonu? Seai iloo! ¹⁵ A Ia ni kauake tana taratara peelaa ki Moses, “Nau see hirihiri ma se tama peehea nau ma ki aroha. Taku tama koi e maanatu maa nau e aroha raa,

☆ **9.7** Gen 21.12 ☆ **9.9** Gen 18.10 ☆ **9.11-12** Gen 25.23

☆ **9.13** Mal 1.2-3

teenaa nau ma ki aroha iaa ia.”☆ 16 TeAtua see hiri koi ki te tama iaa Ia e tautari ki te hiihai te tama naa. A Ia hoki see hiri ki te tama maa ittama naa e hakasura te lopo vana ki hiihai TeAtua kiaa ia. Seai iloo. TeAtua e tautari koi ki te tiputipu tana manava aroha.

17 Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai naa taratara TeAtua ni kauake ki Pharaoh, te Tuku Egypt, “Koe ni hakanohoria a nau ma setuku ki hakasuratia taku Inoa ma aku mahi ki naa tama hakkaatoa te maarama nei.”☆

18 TeAtua e manava aroha koi ki tana tama e maanatu maa etau ma tana aroha. Ki mee a Ia e hiihai maa se tama ki see lono taratara, a Ia e lavaa te haia a Ia te tama naa ki tiputipu peenaa.

Te haaeo ma te laaoi TeAtua

19 E mee te tama i kootou ma ki mee mai peelaa kiaa nau, “TeAtua see tau te taratara mai maa maatou e ssara, i te aa, maatou ni haia Ia ki ttipu maatou peenei. Ko ai te tama ma ki lavaa te sahea a ia te hiihai TeAtua?”

20 Teenei taku taratara e kauatu ki kootou. Kootou ni tamavare koi. Kootou see tau te vasirisiri ma se aa TeAtua e penapena. Te kamete te tihuna e penapena raa see lavaa te huri ake ki te tihuna raa no vanaake peelaa, “Ai nau kutataia ai koe peenei?”☆ 21 Kootou e illoa i te ara raa see mee peenaa. Te tihuna raa e penapena tana kamete raa ki tana hiihai soko ia. A ia e illoa i ana penapena naa kamete naa vana e llasi aa ma naa kamete vare koi.

☆ 9.15 Ex 33.19 ☆ 9.17 Ex 9.16 (LXX) ☆ 9.20 Is 29.16; 45.9

22 Te taratara i te tihuna nei e hanotonu ma naavana TeAtua nimee. A Ia ni hiihai maa te henua katoa ki kite i ana haao itana see hiihai ki te tiputipu see tonu, aa laatou ku illoa i ana mahi. Tevana iaa a Ia ni hakkapi koi tana loto iloto tana manava, iaa Ia e iloa maa naa tama naa ennoho koi ki mate. 23 TeAtua ni noho hakalavatoa iaa Ia ma ki oti ku hakasura iho tana manava laaoi ki ana tama ni hakanoho ma tana laaoi. Teena ko ana tama ni hakamaatino ki huri ake ana mahi. 24 Taatou nei ni arumia TeAtua. See mee ma ko taatou koi naa Jew. Seai. E mee hoki naa tama naa henua sara e ttaka iloto taatou. 25 Teenei naa taratara TeAtua ni sissia Hosea, “Naa tama ni see hannau mai i taku haanauna raa, laatou ma ki taapaa a nau ma ni tama aaku. Te kanohenua ni see hiihai nau imua raa, nau ma ki ttapa ma naa tama naa ni oti aaku. ✧

26 Iloto te henua ni vanaatu nau maa kootou seai ni tama aaku raa, kootou ma ki massike iloto te henua naa no illoa maa kootou ni tamalliki TeAtua teelaa e ora hakaoti.” ✧

27 Isaiah ni mee ana taratara i naa sosorina te kanohenua Israel peenei, “Niaaina maa naa tama i Israel e tammaki pee ko te kerekere i tai raa, e moosi koi naa tama ma ki hakassaoria no ora. 28 I te aa, naa tama naa kanohenua hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu TeAtua. TeAtua ma ki kauake te hakatonu naa sosorina laatou ma naa tiputtipu laatou.” ✧

29 E mee pee ko naa taratara Isaiah ni mee imua peela,

✧ 9.25 Hos 2.23 ✧ 9.26 Hos 1.10 ✧ 9.28 Is 10.22-23 (LXX)

“Ki mee TeAtua Haimahi ni see takkoto
ana mokopuna iloto taatou raa,
naa henua taatou nei ni seua pee ko Sodom ma
Gomora.”☆

Paul e taku maa te kano henua Israel

³⁰ Taratara raa emee peenei: Niaaina maa
naa tama naa henua sara raa ni seessee se ara
soko laatou ma ki hakattonu naa ora laatou imua
naa karamata TeAtua, naa ora laatou ni haia
TeAtua maa e ttonu, i laatou ni hakataakoto tonu
ki te vana Christ ni mee maa laatou. ³¹ Naa tama
i Israel raa iaa ni ssee se ara ki hakattonu naa ora
laatou ma TeAtua, teenaa i te hakamakkii laatou
ma ki tautari ki naa Loo Moses, tevana iaa laatou
ni see hai ara peelaa nillave. ³² Naa vana naa
ni hainattaa i laatou ni hai koi ki naa mahi laatou.
Laatou ni see hakataakoto tonu ki te ara TeAtua
e kauake kilaatou. Teenaa nillave ai naa vae
laatou i “te hatu hakatipetipe tama” no maaoha
laatou kilaro. ³³ Teenei ku hanotonu ma
naa taratara te Laupepa Tapu:

“Kootou hakannoo mai.

Nau e hakamoe te hatu hakatipetipe tama iloto
Israel.

Telopo tama ma ki llave naa vae laatou
i te hatu naa
no maaoha kilaro.

Ttama koi elotu i te Tama naa ma ki see napa
imuri.”☆

10

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara
ka tanitani peenaa i taku hiihai maa naa tama
taku henua raa ki hakassaoria. Teenei e taku ai

nau peenaa ki TeAtua ki tokonaki ki laatou. ² Nau e iloa maa laatou e hai naa mahi laatou ki tautari laatou i TeAtua. Tevana iaa naa tama naa see illoa inaa tiputipu te ara maaoni ki tautari i TeAtua. ³ Naa tama naa ni see mee ki illoa laatou i te ara maaoni TeAtua e hakatonu te ora te tama. Teenaa ni ffurii ai laatou no ssee naa tino ara laatou. Laatou ni see tautari ki te ara TeAtua e hiihai. ⁴ Tevana iaa te ssao taatou ni takkoto ilaro te roorosi naa Loo raa ni hakaotina Christ. Saaita nei, naa tama koi elotu maaoni i Jesus Christ raa e ttonu imua TeAtua.

TeAtua e hiihai ki tokonaki te henua hakkaatoa

⁵ Teenei naa taratara Moses ni sissii inaa tautari taatou inaa Loo kittonu naa ora taatou, “Ttama e tautari ki naa taratara haka maatua naa Loo raa ma ki ora.”[☆] ⁶ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peenei inaa hakattonu naa ora taatou maa TeAtua ki naa hakataakoto taatou, “Kootou see vasirisiri peela, ‘Ko ai ttama ma ki hano ki telani?’ ” (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no toomai Christ ki laro.) ⁷ “Kootou see vasirisiri hoki peela, ‘Ko ai ttama ma ki hano ki te kina te mate?’ ” (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no hakahea mai Christ i te mate.) ⁸ Te taratara nei e mee maa, “Naa taratara TeAtua ni kaumai ki illoa taatou raa e takkoto koi i taatou. Naa taratara naa e takkoto inaa maaisu taatou ma iloto naa hatumanava taatou.” Teenei ko naa taratara inaa lotu maaoni taatou, te laa e ssare maatou ka hakahea ki naa tama te maarama nei.[☆] ⁹ Ttiputipu te lotu maaoni raa e takoto peenei: Ki mee koe e taratara maa Christ ko TeAriki, ka iloa hoki maa Christ

[☆] 10.5 Lev 18.5 [☆] 10.8 Deut 30.12-14

ni hakamasikeria TeAtua i te mate, koe ma ki oti ku hakasaoria TeAtua. ¹⁰ I te aa, naa ora taatou e ttonu imua TeAtua i taatou e illoa maaoni iaa Ia, aa taatou ma ki hakassaoria TeAtua i taatou e taratara maa Christ ko taatou Ariki.

¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa, “Tama e iloa maaoni i te tama naa ma ki see napa imuri.”[☆] ¹² Te taratara nei e mee kite kau tama hakkaatoa. Te meeraa see hakatonu maa koe se Jew, seai maa koe se tama inaa henua sara. TeAtua ko te Ariki tokotasi naa tama naa kanohenua hakkaatoa. A Ia e hookii te mee taukareka ki naa tama essee kiaa Ia ki tokonaki ake ki laatou. ¹³ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama essee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa ma ki hakassaoria TeAtua.”[☆]

¹⁴ Tevana iaa laatou ma kissee peehea ki TeAriki ki mee maa laatou see illoa maaoni iaa Ia? Laatou ma ki illoa peehea iaa Ia ki mee maa laatou seki llono naa taratara e mee iaa Ia? Aa laatou ma ki llono naa taratara naa peehea ki mee maa see hai tama e hakaea ake ki laatou?

¹⁵ Naa taratara naa ma ki hakaeaina e ai, ki mee maa see hai tama e heunatia ki oo no tarataraina naa taratara naa? Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama te maarama nei e fiafia inaa tama ni heunatia ake TeAtua no hakaea te Lono Taukareka ki laatou!”[☆] ¹⁶ Tevana iaa e moosisi koi naa tama ni tauhia laatou naa taratara te Lono Taukareka raa i naa manava laatou. Isaiah nitaratara peelaa, “TeAriki, ko ai te tama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaea?”[☆] ¹⁷ Taatou nei ku illoa

☆ **10.11** Is 28.16 (LXX) ☆ **10.13** Joel 2.32 ☆ **10.15** Is 52.7

☆ **10.16** Is 53.1 (LXX)

maa te lotu maaoni raa e sura i naa llono taatou i te Lono Taukareka i Christ teelaa e hakaeeina mai ki taatou.

¹⁸ Teenei nau ku vanaatu ki kootou: Naa tama i Israel raa ku oti te llono i naa taratara naa. I te aa i te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa:

“Naa taratara naa tama ni heunatia TeAtua ki hakaee te Lono Taukareka raa ni ttoha ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei.”[✠]

¹⁹ Nau ma ki vasiri peelaa, E aa? Naa tama i Israel raa ni see illoa i te taratara nei? Naa taratara TeAtua raa ni kaumai Moses peenei: “Kootou ma ki haia a nau ki manava haaeo kootou i naa tama te henua kootou e vana maa sei se henua.

Kootou ma ki manava haaeo hoki i naa tama te henua kootou e vana maa e vvara.”[✠]

²⁰ Isaiah hoki e taratara haimahi i te mee nei: “Nau ni laavea naa tama ni see anaana ma ki ssee kiaa nau. Nau ni hakasura ki naa tama ni see vasirisiri ki illoa laatou iaa nau.”[✠] ²¹ I ana taratara ni mee i te kanohenua Israel raa, TeAtua ni vanaake peelaa ki Isaiah, “Aku rima ni ffora atu peenaa i te kau aso ki laatou, naa tama see hakannoo ki te taratara, aa e karamata kkaa.”[✠]

11

Te aroha TeAtua i te kanohenua Israel

¹ Nau e vasiri peelaa: Te tino kanohenua TeAtua nei ku tiiake? Sei! Te kanohenua TeAtua nei see lavaa te tiiake! Kootou mmata mai

✠ **10.18** Ps 19.4 (LXX) ✠ **10.19** Deut 32.21 ✠ **10.20** Is 65.1 (LXX) ✠ **10.21** Is 65.2 (LXX)

iaa nau. Nau nei se tama haka Israel. Nau semokopuna Abraham i te manava Benjamin.✧

² TeAtua ni see tiake tana kanohenua ni hakamaatino mai iloo imua. Kootou e illoa i naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa i te saaita Elijah ni tani ake ki TeAtua i naa vana hakallika te kanohenua Israel raa nippena. ³ Aia ni tani ake peela, “TeAriki, oopure nei ku oti tetaaia kato laatou ka seua oo olta. Teenei ko nau soko nau koi noho. Nau nei ku seeia hoki laatou kitaia.”✧ ⁴ TeAtua ni haka ahe ake peenei kia ia, “Nau ku oti tetaoahi aku tama e noto naa simata e hitu. Naa tama nei ni see lotu ki te aitu Baal.”✧

⁵ Ssaonei etakoto hoki peenaa. E moosi koi naatama kunnoho ma te ora maaoni. Teena ko naatama TeAtua ni hakamaatino i tana manava aroha i laatou. ⁶ TeAtua e hiri koi ki te tama ia ia e manava aroha i te kau tama. A la see ttoka maa ni vana e taukalleka naa tama naa nippena. Seai. Ki mee a la ni ttoka ki naa vana laatou nippena raa, taana raa seai se manava aroha maaoni.

⁷ Taatou kukkite maa naatama i Israel raa ni see llave temee laatou ni mmate hakaoti te ssee ma kit tonu naa ora laatou imua TeAtua. Naa uruai tama TeAtua ni hiri raa ni ilotia laatou te mateara TeAtua e hiihai. Te mahiana naa tama raa ni see hii hakannoo ki te hiihai TeAtua. ⁸ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa manava laatou ma naa mannatu laatou ni hakapouritia TeAtua. Kaamata mai imua no tae mai ki te ssaonei, laatou ku see kkite ka see llono hoki ki te kau mee TeAtua

✧ **11.1** Phil 3.5 ✧ **11.3** 1 Kgs 19.10,14 ✧ **11.4** 1 Kgs 19.18

e hakassura.”☆ 9 David ni mee ake ki TeAtua:
 “Tiiake naa tama naa ki hakavaarea i naa kaikai
 laatou e llasi,
 ki maaoha laatou kilaro aa kilonollono raaoi
 laatou!
 10 Hakapouritia naa karamata laatou ki see kkite
 laatou,
 kilonollono raaoi i naa mmaha e nnoho ma laa-
 tou
 i naa saaita hakkaatoa.”☆

11 Nau ma ki vasiri peelaa: E aa? Naa Jew raa
 nillave naa vae laatou no maaoha hakaoti
 kilaro? Seai iloo! TeAtua ni huri no hakasao
 hoki naa tama naa henua sara ki manava haeo
 naa Jew raa i naa tama naa, i te aa, i naa Jew naa
 ni hakassara naa vana laatou. 12 Naa tama
 naa henua sara raa ni ssura te kau mee
 e taukalleka, i naa Jew raa ni hakassara naa vana
 laatou imua naa karamata TeAtua. TeAtua
 ni huri no hookii te lopo mee e taukalleka
 ki naa tama naa henua sara, i naa Jew raa
 ni hakakkeeina laatou ana taratara. Ki mee
 naa Jew hakkaatoa ma ki ahe ki TeAtua, te henua
 ma ki tiputipu peehea i te lopo mee taukalleka
 TeAtua ma ki hookii ki naa Jew raa hakapaa ma
 naa tama te maarama nei?

TeAtua e tokonaki ki naa tama naa henua sara

13 Teenei nau ku taratara atu ki kootou,
 naa tama naa henua sara. Teenei ko nau nei
 nitukua ki heheuna ma se aposol kootou.
 Nau e hakanau i te taukareka aku heuna
 ni kaumai TeAtua nei. 14 Nau e maanatu maa
 naa tama taku henua raa ma ki manava haeo
 i aku heuna e mee nei. Nau e hiihai maa

☆ 11.8 Deut 29.4; Is 29.10 ☆ 11.10 Ps 69.22-23 (LXX)

naa manava aaraa tama ilaatou naa kilavaa te hurisia iaku heuna e mee nei. ¹⁵ Ite saaita naa Jew raa ni hakakkeeina TeAtua raa, TeAtua ni hakappae ake naa tama naa henua sara raa kiaa Ia. Saaita naa Jew naa ma ki hakaaha ake TeAtua kiaa Ia raa, laatou ma ki mee pee ko naa tama e hakamassikeria i te mate.

¹⁶ Ki mee se vasi haraoa etohia no kauake ki TeAtua, te haraoa naa hakkaatoa se haraoa TeAtua. Ki mee naa patiaka selaakau e hookina ki TeAtua, naalaa hoki telaakau naa nilaa TeAtua. ¹⁷ Naa Jew raa e mee pee ko telaakau oliv ni toria hakaraaoi. Aaraalaa telaakau ni toria naa ni pakia no peesia, ki too atu naalaa telaakau te oliv e somovao raa no hakauu atu ki telaakau ni toria naa. Kootou, naa tama naa henua sara raa, e mee pee ko telaakau oliv e somovao. Saaita nei raa kootou e haimmahi kallave itelopo mee taukalleka pee ko naa Jew. ¹⁸ Tevana iaa kootou ki see fiafia maa naa Jew raa ku tiiake TeAtua pee ko naalaa e pakia no peesia. Peehea naa fiafia kootou? Kootou nilaa koi. Naalaa telaakau raa see tauhia laatou naa patiaka raa ki mmau. Seai. Naa patiaka raa etaaohi naalaa telaakau raa ki mmau.

¹⁹ Kootou ma ki taratara peela, “Maaoni, tevana iaa naalaa raa ni pakia no peesia ki suia maatou naa sao laatou.” ²⁰ Teenaa setaratara maaoni. Laatou ni pakia no peesia ilaatou ni see hakataakoto tonu i Christ. Kootou iaa etauhia TeAtua i kootou e hakataakoto tonu i Christ. Te nei seai se mee ma ki ahu kootou; kootou ki matakou i te mee nei. ²¹ Kootou mannatu hakaraaoi iloo. TeAtua ni see aroha

maa ilaato ni Jew, naa laa maaoni tana laakau ni tori. Ki mee a Ia ni see aroha ilaato raa, kootou e mannatu maa Ia ma ki lavaa te aroha vare i kootou? Seai iloo! ²² Taatou nei ku k kite i naa tiputipu te manava Te Atua. A Ia e manava haao i naa tama ni ppena naa haisara laato no maaoha kilaro, aa e manava laaoi ki naa tama pee ko kootou, ki mee kootou e taao hi ki tana tiputipu e hiihai. Tevana ia ki mee kootou e hakassara ni vana maa kootou, kootou ma ki uhukia hoki a Ia no peesia ki te vasi. ²³ I te vasi naa Jew raa, ki mee laato ku ffuri naa manava laato no hakataakoto tonu i Christ, laato ma ki hakaaha mai Te Atua no hakanohoria hoki ki naa kina laato ni tukua Te Atua imua, teenaa Te Atua elavaa te mee peenaa. ²⁴ Kootou naa tama naa henua sara raa e mee pee ko naa laa epakia ite laakau e ssomo vao no hakautia ki naa laakau ni toria hakaraaoi. Naa Jew raa e mee pee ko te laakau ni toria hakaraaoi. Naa laa te laakau ni pakia raa ma ki hainauhie koi te hakaaha atu no hakautia hoki ki te laakau naa, i teenaa ni tino laa te laakau naa.

Te laaoi Te Atua i naa tama te maarama nei

²⁵ Akutaaina. Nau e hiihai maa kootou ki illoa ite taratara maaoni nei. Te nei se taratara huu see ilotia te henua. Nau e kauatu te taratara nei ki see nnoho kootou ka taratara maa kootou e illoa ite kau vana. Naa Jew raa koi nnoho iloo see hakannoo ki naa taratara Te Atua. Te tiputipu naa ma ki takoto peenaa ki tae iloo ki te saaita e kaatoa ake naa tama naa henua sara raa no hakappae ake ki Te Atua.

²⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara pe nei i te vana

TeAtua ma ki mee ki hakasao te kanohenua
Israel:

“Ttama ma ki tokonaki ki taatou raa
ma ki hakasura iho i Zion
no uiaa naa haisara hakkaatoa naa tama
i te manava Jacob.✠

27 Teenei ko aku taratara hakamaatua ma ki tuku
ma laatou

i taku saaita ma ki uii naa haisara laatou.”✠

28 Ite ara laatou ni see fiffai maa laatou
e hakannoo ki te Lono Taukareka Christ raa,
laatou ni hakataharia TeAtua i tana vasi.
Teenei e sura ai te taukareka raa i kootou,
naa tama naa henua sara. Tevana iaa TeAtua
ellee koi tana manava i laatou, naa Jew,
iaa Ia ni tuku tana taratara ma naa tippuna
laatou imua. 29 Saaita TeAtua e tini

tana tama ma ki oti ku kauake ana lopo mee
e taukalleka raa, a Ia ma ki see lavaa te huri
hoki tana maanatu imuri. 30 I te vasi

kootou, naa tama naa henua sara raa, kootou
ni see tautari ki naa taratara TeAtua raa imua.
Kootou nei ku llave i te laaoi TeAtua, i naa Jew raa
ku see hakannoo ki naa taratara TeAtua.

31 Saaita nei naa Jew raa ku see llono taratara
pee ko kootou imua. Teenaa te aroha TeAtua
ni kauatu ki kootou raa ma ki oti ku kauake
hoki ki naa Jew. 32 TeAtua ni tiiake Ia naa tama
te maarama nei ki see hakannoo ki ana taratara,
kilavaa Ia te hakasura tana manava aroha
ki laatou hakkaatoa.

Taatou ki hakanau i TeAtua

33 TeAtua seetaea i ana haimae taukalleka.
A Ia hoki seetaea i tana atamai ma tana iloa

i te kau vana. Ko ai te tama ma ki iloa te tarataraina a ia naa vana TeAtua e maanatu ma ki mee? Ko ai te tama ma ki maasaro i ana sosorina?✧³⁴ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai peelaa:

“Ko ai ttama e iloa i te maanatu TeAriki?

Ko ai ttama e tau te akonaki ake kiaa Ia?✧

³⁵ Ko ai ttama ni hookii tana mee ki TeAtua ma ki oti ku suia ake hoki?”✧

³⁶ Naa mee hakkaatoa ni mee TeAtua ni penapena. Naa mee hakkaatoa e hakatahito iaa Ia. Taatou ki hakanau i te haimahi TeAtua i te kau saaita hakkaatoa! Amen.✧

12

Ttiputipu TeAtua e hiihai

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ku oti te kkite i naa takoto te manava aroha TeAtua i kootou. Teenei nau ku kauatu te taratara nei ki kootou. Kootou ki hookii naa tinotama kootou ki TeAtua maa ni ora kootou e hakaara kiaa Ia ki haia ana heuna. Teenaa a Ia ma ki hiahia i kootou. Teenei naa tiputipu telotu maaoni.

² Kootou see tautari kite tiputipu naa tama te maarama nei. Kootou ki tiiake TeAtua ki hakatipu setiputipu hoo iloto naa manava kootou, ki ssura ni mannatu taukalleka ma kootou. Ki mee kootou e taahi ki te tiputipu naa, kootou ma kilavaa te illoa i naa vana TeAtua e hiihai maa kootou ki mee. Teenaa ko naa mee e taukalleka aa e ttonu maaoni teelaa e hiahia ai a Ia.

³ TeAtua e roorosi hakaraa o iloo kiaa nau, teenei nau e kauatu te taratara nei ki kootou

✧ **11.33** Is 55.8 ✧ **11.34** Is 40.13 (LXX) ✧ **11.35** Job 41.11

✧ **11.36** 1 Cor 8.6

hakkaatoa: Kootou see hikkahi maa kootou e illoa i te kau vana. Kootou hakatonu koi ki kootou, ki tau ma te kooina naa illoa kootou ni kauatu TeAtua. ⁴ Te haitino te tama e takoto telopo tamaa kina e kkee naa heheuna laatou. ⁵ Te haanauna Christ raa e tiputipu hoki peenaa. Niaaina maa taatou etammaki, taatou nei e mee ma se haitino koi tokotasi i Christ, i taatou e heheuna hakapaa pee kote lopo tamaa kina te haitino tokotasi. ⁶ Taatou ki massike no haia taatou te kau heuna TeAtua ni kaumai ki taatou. Ki mee taatou etukua ki hakaea naa taratara TeAtua, taatou ki hakaea tonu tautari ki naa illoa ettaka ma taatou. ⁷ Ki mee taatou etukua ki heunatia naa heuna aaraa tama, taatou ki heunatia taatou. Ki mee taatou etukua ki akonaki te henua, taatou ki akonaki hakaraa oi te henua. ⁸ Ki mee taatou etukua ki saapai ki aaraa tama, taatou ki saapai ki aaraa tama. Ttama evvae ana hekau ma telaa tama raa ki vaevae ma te manava laa oi. Te hakamau raa ki heheuna hakaraa oi. Ttama e manava laa oi ki te kau tama raa ki hai ma te hiahia. ⁹ Kootou ki hakasura te manava laa oi maa oni ki aaraa tama. Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu. Tauhia kootou te tiputipu e taukareka. ¹⁰ Manava laa oi i aaraa tama, i teenaa ni taaina kootou i telotu. Kootou ki haitaina laa oi ka hakanau inaa taaina kootou. ¹¹ Kootou see heheuna matana ennae. Kootou ki heheuna hakappuru kilavaa kootou naa heuna TeAriki. ¹² Kootou ki nnoho hakaua ua ka ttari ki TeAriki. Kootou ki nnoho seemuu inaa uru kootou ki te kau haa eo. Kootou ki taku ki TeAtua inaa saaita hakkaatoa. ¹³ Vaevae naa hekau

kootou ma naataaina kootou itelotu ennoho hakaaroha. Kootou kihakauru te kau tama kiloto naa hare kootou.

¹⁴ Kootou kitaku ki TeAtua kiaroha Ia ki naa tama elotoffaao i kootou. Kootou ki see taku ki TeAtua ma ki hai haaeoina naa tama naa. ¹⁵ Ki mee nitama e fiafia, kootou hoki ki fiafia ma laatou. Aa ki mee nitama ettani, kootou hoki kittani hakapaa ma laatou. ¹⁶ Aroha ite kau tama hakkaatoa. Kootou see hikkahi maa kootou nitama hakamau. Kootou kikkapa no mee naa tamaa heuna naa tamavare. Kootou see mannatu maa kootou e atammai are iaaraa tama. ¹⁷

¹⁷ Ki mee nitama emee nivana hakallika ki kootou, kootou see ffuriatu no mee hoki nivana hakallika kilaatou. Seai. Kootou kihakasura tetiputipu te henua emmata maa e taukareka. ¹⁸ Kootou kitautari kite tiputipu e taukareka, kinnoho laoi kootou ma naa tama hakkaatoa. ¹⁹ Ki mee kootou e hai haaeoina nitama, kootou see ffuriatu no mee nivana hakallika kilaatou. Kootou kitiiake TeAtua kihuriake soko Ia no kauake ana haaeoina ki naa tama naa. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “TeAriki etaratara peenei: Nau ma ki painnaki ma naa tama e hai haaeoina laatou aaraa tama.” ²⁰

²⁰ Te Laupepa Tapu raa etaratara hoki maa, “Ki mee setama etautau haaeo koorua e hiikai, kauatu nikaikai maana kikai. Ki mee aia ehiiunu, kauatu sevai maana ki unu. Naa tama naa ma ki nnapa inaa sosorina laatou soko laatou ki mee kootou e hakasura te tiputipu nei.” ²¹ Kootou roorosi ki see hakahiti

✧ **12.14** Mt 5.44; Lk 6.28 ✧ **12.16** Prov 3.7 ✧ **12.19** Deut 32.35 ✧ **12.20** Prov 25.21-22 (LXX)

te tiputipu see tonu raa i aruna te tiputipu e tonu e taka ma kootou. Seai. Kootou ki hakahitia kootou te tiputipu see tonu raa ki te tiputipu e tonu.

13

Hakannoo ki naa hakamau

¹ Te henua hakkaatoa ki hakannoo ki naa hakamau laatou e roorosi ilaatou. See hai henua e hakanoho ana hakamau soko laatou. Naa hakamau naa henua i te ssao nei nitama ni hakanohoria TeAtua. ² Te tama e sahe naa taratara naa hakamau raa, a ia e sahea hoki a ia naa taratara TeAtua. A ia naa ku hakasara kiaa ia soko ia. ³ Naa tama e sosorina hakallika raa ma ki nnoho ka mattaku i naa hakamau naa henua laatou. Naa tama e sosorina taukalleka raa ia, laatou ma ki nnoho see mattaku i naa hakamau laatou. E aa? Kootou e fiffai maa kootou ki see mattaku i naa hakamau kootou? Teenaa, aa kootou ki sosorina taukalleka ki fiffai naa hakamau kootou raa i kootou. ⁴ Naa hakamau raa nitama e tukua TeAtua ki roorosi i kootou. Tevana ia kootou ki mattaku ilaatou ki mee kootou e sosorina hakallika. Ite aa inaatama naa elavaa tetaa kootou. Naa tama naa ni tukua TeAtua ki roorosi atu hakaraa oi iloo ki see sosorina hakallika kootou. ⁵ Teenaa kootou ki hakannoo ki naa taratara naa hakamau. Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi maa i kootou e mattaku i TeAtua. Seai. Kootou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa i kootou e illoa maa teenaa ko te tiputipu e tonu.

⁶ Teenaa ko te vana e taukareka ai maa kootou ki pesi naa takis kootou. Naa hakamau raa ni tama e tukua TeAtua ki ao naa takis naa tama

naa henua hakkaatoa. ⁷ Kootou kipesi ni aa laatou e vanaatu maa kootou kipesi. Ki mee laatou e mee maa kootou kipesi ni takis, kootou ku pesi naa takis. Ki mee laatou e mee maa kootou kipesi ni mane, kootou ku pesi mane. Ki mee kootou e tau te mattaku i naa tama naa, kootou ki mattaku i laatou, aa ki mee kootou e tau te hakanau i naa tama naa, kootou ki hakanau i laatou.✧

Manava laaoi i telaa tama

⁸ Kootou kisuia kootou naa mee naa tama nitoa kootou. Kootou hoki ki manava laaoi i telaa tama. Tetama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa Loo TeAtua. ⁹ E mee naa Loo e hakatuu maa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see taa tama; kootou see kailallao; kootou see oti manava i naa mee telaa tama.” Naa Loo nei ma aaraa Loo hoki etakkoto hakkaatoa ilaro te Loo tokotasi: “Manava laaoi i telaa tama pee ko koe e manava laaoi ia koe soko koe.”✧ ¹⁰ Ki mee te tama raa e manava laaoi i telaa tama raa, aia ma ki see hai vana e hakallika ma ki oti ku mee ki te tama naa. Tetama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa taratara hakkaatoa naa Loo Moses.

¹¹ Kootou ki tautari ki naa taratara nei i kootou e illoa maa tessao raa kutae ki maffuru kootou no ara. Kootou see mannatu maa tessao naa koimmao pee ko naa mannatu kootou imua, itesaaita kootou nikaamata telotu i TeAtua. ¹² Ssao nei ku mee pee ko naa hakattea te ata ki maarama. Taatou

✧ **13.7** Mt 22.21; Mk 12.17; Lk 20.25 ✧ **13.9** Ex 20.13-15,17; Deut 5.17-19,21; Lev 19.18

ki tiiake naa sosorina taatou nimee ite saaita te meeraa koi pouuri, itaatou nei kunnoho ite maasina elasi. Taatou kimassike ma naa hana te maasina nei. ¹³ Taatou ki sosorina taukalleka ma nitama te ao, see unu mahi naa vaimmara ka hai huri, see hakatautau ma telaa tama, aa see manava ssano i telaa tama. ¹⁴ Kootou massike ma naa hana TeAriki Jesus Christ, aa kootou kutiiake naa sosorina hakannapa kootou e tautari ki te hiihai naa tino kootou.

14

Kootou see hakatonutonu telaa tama

¹ Haisoa ki naa tama te lotu teelaa see haimahi naa lotu laatou i TeAtua. Kootou iaa see mee ma ki hakatautau kootou maa ilaatou see mee naa mannatu laatou pee ko kootou. ² E mee aaraa tama e hakataakoto maa laatou ettana te kkai naa kaikai hakkaatoa. Naa tama see haimahi naa lotu laatou i TeAtua raa see kkai naa pukunohi naa manu. Laatou e kkai koi naa laulaakau. ³ Ttama ettana te kai te kau kaikai raa ki see taratarahaaeo i naa tama e kkai koi naa laulaakau. Peelaa hoki, naa tama e kkai koi naa laulaakau raa ki see tarataraina laatou naa tama ettana te kkai te kau kaikai. Ite aa, ilaatou nitama hoki TeAtua. ⁴ Kootou ko ai ki tarataraina kootou naa tama e heheuna maa telaa tama? Teelaa are ko te hakamau naa tama naa teelaa ma ki ttpa ma naa tama naa ettuu mmou aa ma seai. Aa naa tama naa ma kittuu mmou i TeAriki e lavaa te hakatuu laatou ki mmou.

⁵ E mee aaraa tama e hakamaatino laatou aso ma se aso hakamau laatou. Aaraa tama iaa e mannatu maa naa aso

hakkaatoa e hakatau peellaa. Taatou ki taaohi kinaa aso taatou emaanatu maa niaso ellasi taatou. ⁶ Ttama etuku tana asoraa, aia etuku maa teenaa tana aso ki hakanau i TeAriki. Ttama ettana tekai tekau kaikairaa, aia ekai ki hakanau ia i TeAriki, i teenaa ni kaikai TeAtua ekauake. Ttama emattino ana kaikai see kairaa e hakanau hoki i TeAriki i ana kaikai ekauake TeAtua ma kikai. ⁷ See haitama e ora itana hiihai sokoia. See haitama hoki emate itana hiihai sokoia. ⁸ Taatou nei e ora i te hiihai TeAtua. Taatou hoki emmate i te hiihai TeAtua. Niaaina maa taatou e ora, sei maa taatou emmate, taatou nei ni tama TeAriki. ⁹ Christ ni mate no masike hoki kinohoia ma ko TeAriki naatama e ora ma naatama emmate. ¹⁰ Teenei e vanaatu ai nau ki kootou naa tama ekkai koi naa lau laakau: Kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama. Aa kootou naa tama ekkai tekau kaikai, kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama elotu i TeAriki. Taatou hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu TeAtua. ¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peellaa:

“TeAtua e taratara peenei, ‘I taku noho e noho nei, naa tama te maarama nei ma ki hakamaruu ki naa turi laatou no lotu kiana nau.

Naa tama raa hakkaatoa ma ki illoa ka taratara maa nau nei ko TeAtua maaoni.’” ¹²

¹² Taatou hakkaatoa ma ki hakaari ki TeAtua maa ni aa taatou ni mee ki naa ora taatou.

Kootou see hakkoro telaa tama kippena naa haisara

¹³ Taatou ki see tarataraina taatou telaa tama ma se tama haisara. Sei. Kootou ki see ffuri

✧ 14.6 Col 2.16 ✧ 14.10 2 Cor 5.10 ✧ 14.11 Is 45.23 (LXX)

no mee ni vana ki usuhia naa tama naa ki tautari ki te tiputipu naa. Kootou ki tokonaki ki laatou, ki see hakassara ni vana maa laatou. ¹⁴ Nau etaka ma TeAriki Jesus Christ. Teenaa nau e iloa maa te kau kaikai hakkaatoa e taukalleka koi te kkai. Tevana iaa, ki mee se tama e maanatu maa e mee ana kaikai e hakallika te kkai, naa kaikai naa e hakallika kiaa ia soko ia. ¹⁵ Kootou see kkai naa kaikai kootou naa imua naa tama naa ma ki mamannatu tammaki laatou. Teenaa seai se maanatu e sura mai i te manava aroha. Kootou see mee ma ki hakallika te hakataakoto naa tama ni mate ai Christ raa i naa kaikai kootou e kkai. ¹⁶ Kootou see mee ma ki taratara hakallika te henua i naa mee kootou e mee maa e taukalleka. ¹⁷ Te Nohorana TeAtua raa seai se kina ennoho taatou ka mamannatu ki naa kaikai taatou e kkai ma naa mee taatou e unu. Te Nohorana TeAtua raa se kina te tiputipu e tonu, te noholaaoi, aa te hiahia. Teenaa se tiputipu e kaumai TeAitu Tapu. ¹⁸ Saaita te henua e heheuna maa Christ ka tautari ki te tiputipu nei raa, teenaa TeAtua ma ki hiahia i laatou. Aaraa tama hoki ma ki hakanau i laatou.

¹⁹ Taatou ki heheuna hakamattoni ki haia taatou naa mee e hakasura te laaoi, aa naa mee e lavaa te hakatipu ake te illoa naa taaina taatou i TeAtua. ²⁰ TeAtua ni hakasura te kau vana ki illoa maaoni te henua hakkaatoa iaa ia. Kootou see seua kootou tana vana e mee naa. Niaaina maa te kau kaikai e taukalleka te kkai raa, kootou e ssara ki mee maa kootou e kkai naa kaikai imua naa tama e mannatu maa naa kaikai naa e hakallika te kkai. Te ara naa e sara, i laatou ma ki tautari ki kootou no ssara. ²¹ E taukareka maa kootou ki see kkai naa pukunohi naa manu

ka unu naa vaimmara, ki see mamannatu tammaki naa taaina ma naa kave kootou. ²² Taaohi kite mee kootou e illoa maa etonu i te mee nei, ki takoto iloto kootou ma TeAtua. Naa tama e ttaka ka illoa maa naa sosorina laatou ettonu raa ma ki ttaka ka fiafia. ²³ Tevana iaa ki mee naa tama raa e mannatu tammaki i naa kaikai laatou ekkai, laatou e ssara i naa karamata TeAtua ki mee maa laatou ekkai naa kaikai naa. I te aa, i naa vana naa tama naa e mee raa, see hanotonu ma naa hakataakoto laatou. Naa vana hakkaatoa taatou e mee, aa see hanotonu ma naa hakataakoto taatou raa, naa vana naa e ssara.

15

Tokonaki ki telaa tama

¹ Taatou naa tama e haimahi naa hakataakoto taatou i TeAtua raa ki tokonaki ki naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou. Taatou ki see mannatu koi ma ki see te taukareka maa taatou soko taatou. ² Taatou ki see se taukareka maa naa taaina taatou, ki hakatipuina naa tama naa ki te hakataakoto e tonu. ³ I te aa, Christ ni see mee ana vana ma ki see tana taukareka soko Ia. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te kau haeo kootou ni kauatu naa tama te maarama nei ni pesi mai hakkaatoa kiaa nau.”[☆] ⁴ Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ni sissia ki tokonaki ki taatou ki nnoho hakalavatoa taatou, ki hai mee e taaohi manava ai taatou. ⁵ TeAtua soko Ia e tokonaki ki taatou ki nnoho hakalavatoa taatou. A Ia e tokonaki atu ki ttaka kootou ma te hakataakoto tokotasi ka tautari ki te tiputipu

☆ 15.3 Ps 69.9

Jesus Christ. ⁶ Kootou hakkaatoa ki hakanau hakapaa i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ.

Te Lono Taukareka ki naa tama naa henua sara

⁷ Haisoa ma aaraa tama pee ko Christ e haisoa ma kootou. Teenaa naa tama

hakkaatoa ma ki hakanau i te inoa TeAtua.

⁸ Christ ni hakasura iho no haia naa heuna naa Jew raa ki hanotonu ma naa taratara TeAtua ni purepure ki naa tippuna laatou imua.

⁹ Aia ni mee peenei hoki ki massike naa tama naa henua sara no hakanau i te manava aroha TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa:

“Nau ma ki hakauru ma naa tama naa henua sara no hakanau i too laaoi.

Nau ma ki huahua hakanau i too inoa.”✠

¹⁰ E mee hoki ana taratara peela:

“Kootou naa tama naa henua sara, kootou massike no hakauaua ma naa tama TeAtua!”✠

¹¹ Aaraa taratara e mee hoki peela:

“Hakanau i te laaoi TeAriki,

kootou naa tama naa henua sara.

Te henua katoo ki hakanau iaa Ia!”✠

¹² Isaiah hoki ni taratara peela:

“Te mokopuna Jesi tokotasi ma ki hakasura iho.

Aia ma ki noho hakamaatua i naa tama naa henua sara.

Naa tama naa ma ki taaohi manava katoo iaa Ia.”✠

¹³ Nau e taku ki TeAtua, te tama e taaohi manava ai taatou, ki haaoa kootou ki te manava hiahia ma te manava te noho laaoi

✠ **15.9** 2 Sam 22.50; Ps 18.49 ✠ **15.10** Deut 32.43 ✠ **15.11** Ps 117.1 ✠ **15.12** Is 11.10 (LXX)

ki naa hakataakoto tonu kootou iaa Ia. Teenaa ki hakatipuina naa manava kootou ki naa mahi TeAitu Tapu.

Naa heheuna Paul

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei, taku manava e taukareka iaa nau e iloa maa kootou ennoho taukalleka, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana. Teenaa e lavaa ai kootou te akonaki aaraa tama. ¹⁵ Tevana iaa kootou ekkite iaa nau e mattino aku mee e taratara haimahi atu iloto taku pas nei. Teenaa ko aku taratara nikauatu imua. Nau see mataku te kauatu naa taratara naa i te nei ni heuna e kaumai TeAtua. ¹⁶ Nau se tama e mee naa heuna Jesus Christ. Nau e heheuna ma se maatua telotu e hakaeta te Lono Taukareka TeAtua ki naa tama naa henua sara, ki mee naa tama naa ma se mee e taukareka e hakaara ki TeAtua, e hakatapurua ake TeAitu Tapu.

¹⁷ Nau etau te hakatanata maa naa heuna TeAtua e kaumai ma ki heunatia a nau, i te aa, nau e iloa maa Jesus Christ e taka ma nau. ¹⁸ Nau ma ki see ppore. Nau ma ki tarataraina a nau te kau vana Christ ni hakasuratia a nau. Teenaa ni illoa maaoni ai naa tama naa henua sara ra no tautari ki naa taratara TeAtua. Laatou ni lono iaku taratara nikauake kakkite laatou iaku sosorina. ¹⁹ Laatou nikkite hoki i te lopo vana ni hakassura iloto naa mahi TeAitu Tapu TeAtua. Te Lono Taukareka i Christ nei ni tarataraina a nau i Jerusalem no tae ki Ilirikum, i telaa vasi Masedonia. ²⁰ Nau e hakamakii iloo ki hakataeta te Lono Taukareka nei ki naa tama naa henua seki lono i Christ. Nau e hiihai maa nau nei ko te tama mua e hakaeta naa taratara nei ki laatou. ²¹ E mee pee ko naa hakatuu mai te Laupepa Tapu raa peela,

“Naa tama ni see hakailotia ki illoa iaa Ia raa ma ki kkite.
Naa tama ni see llono raa ma ki massaro.”✠

Paul e hiihai maa ia ki hano ki Rome

²²⁻²³ Nau ni noho ka maanatu itelopo saaita ma ki hanatu nau ki Rome, tevana iaa nau ni sei iloo se saaita ni lavaa te hakasura atu. Teenei aku heuna inaa matakaaina nei ku oti.✠
²⁴ Nau nei kutokatoka koi ki hakasura atu nau no noho setamaa saaita maa kootou, i teenei se maanatu ni taka mai iloo ma nau imua. Nau e maanatu maa nau ki taa atu no mmata i kootou i taku saaita e hano ki Spain, ki tokonaki mai kootou kiaa nau. ²⁵ I te saaita nei raa, nau e hano ki Jerusalem no heunatia naa heuna te lotu i te kina naa. ²⁶ Naa tama te lotu i Masedonia ma Akaia raa e ssiko mane ki hakaara ki naa tama te lotu e nnoho hakaaroha i Jerusalem.✠ ²⁷ Teenei se maanatu laatou soko laatou. Te maanatu laatou nei e tonu, i te aa, ilaatou etau te vaevae naa mee laatou naa ma naa tama ennoho hakaaroha. Teenaa inaa tama naa henua sara raa ni kauake laatou taukareka, i te vasi te lotu, naa Jew. Peelaa hoki, naa tama naa henua sara raa e tau te ssiko mane ki tokonaki ki naa Jew.✠ ²⁸ Taku saaita ku oti te kauake naa mane laatou raa, nau ma ki hano ki Spain. Teenaa ko taku saaita ma ki taa atu no mmata i kootou. ²⁹ Nau e iloa peelaa maa Christ ma ki kauatu te kau mee e taukalleka ki kootou i taku saaita ma ki hakasura atu.

³⁰ Aku taaina. Iloto te Inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, aa ma telaaoi TeAitu Tapu

✠ 15.21 Is 52.15 (LXX) ✠ 15.22-23 Rom 1.13 ✠ 15.26 1 Cor 16.1-4 ✠ 15.27 1 Cor 9.11

e takoto iloto naa manava kootou, nau e hiihai maa kootou kitaku hakapaa taatou ki TeAtua ki tokonaki mai ki aku heuna e mee nei. ³¹ Kootou kitaku ki TeAtua ki roorosi mai ki see mee pakavaina nau naa tama se lotu ennoho i Judea. Kootou kitaku hoki ki TeAtua ki haia naa tama elotu i Jerusalem raa ki saapai mai ki aku heuna ma ki mee i te kina naa. ³² Ki mee TeAtua e hiihai, nau ma ki hakasura atu ma te hiahia no mmata i kootou, ki hakamarooroo nau hakaraaoi. ³³ TeAtua e tokonaki ki taatou ki noho laaoi taatou. Aia ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.

16

Paul e purepure ki naa tama i Rome

¹ Nau e hiihai maa kootou ki illoa i maatou kave, Fiibi, e heheuna i te lotu i Senkria.

² Kootou mmata atu hakaraaoi kiaa ia i te inoa TeAriki, i kootou nitama TeAtua. Kootou tokonaki atu ki ana heuna. Aia ni mmata ake hakaraaoi iloo ki maatou ma te lopotama hoki.

³ Nau e purepure atu ki Priscilla ma Aquila, takarua e heheuna maatou hakapaa i naa heuna Jesus Christ. ⁴ Laaua pui mmate itaku saaita ni hakasaoria laaua. Nau e llee iloo taku manava ilaaua. Naa tama naa lotu i naa henua sara raa e hakanau hoki ilaaua. ⁵ Nau e purepure hoki ki naa tama e lotu laaou i te hare laaua.

Nau e purepure ki taku soa, Epenetus, te tama mua i te matakaaina Asia ni iloa i Christ. ⁶ Nau e purepure ki Mary, te tama ni heheuna haimahi maa kootou. ⁷ Nau e purepure ki Adronikas ma Junias, takarua

✧ 16.3 Acts 18.2

Jew nimmoe maatou iloto te hare karapusi. Naa aposolraa e illoa ilaaua. Lauaa ni illoa i Christ imua i taku saaita ni illoa i Ttama naa.

⁸ Nau e purepure ki Ampliatu, taku soa iloto TeAriki. ⁹ Nau e purepure ki Urbanu, ttama e heheuna ma taatou i Christ. Nau e purepure hoki ki Staki, taku soa. ¹⁰ Nau e purepure ki Apeles, i aa ia e taka hakamau ma Christ. Nau e purepure ki naa tama te haanauna Aristobulus. ¹¹ Nau e purepure ki Herodion te Jew, aa ma naa taaina taatou i Christ iloto te haanauna Narsisus.

¹² Nau e purepure ki Trifina ma Trifosa, takarua ettaka iloto naa heuna TeAriki. Nau e purepure atu ki taku kave, Persis, ttama ni mee telopo heuna maa TeAriki. ¹³ Nau e purepure ki Rufus te tama ellasi ana heuna ni mee maa TeAriki. Nau e purepure hoki ki tana tinna, ttama ni mmata ake hakaraa oi iloo kiaa nau ma setino tama aana. ¹⁴ Nau e purepure hoki ki Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas, aa ma naa taaina hoki taatou ettaka ma laatou. ¹⁵ Nau e purepure ki Filologus ma Julia, Nerus ma tana kave, aa ko Olimpasi ma naa tama kato TeAtua e nnoho laatou.

¹⁶ Kootou ki ffuri no purepure ma naa taaina kootou i te kina naa. Naa tama hakkaatoa e lotu i te kina nei e purepure atu ki kootou.

Naa taratara hakaoti Paul

¹⁷ Aku taaina. Nau ku hakaapo atu te taratara nei: Kootou roorosi hakaraa oi iloo i naa tama ettaka ka usuusu tama no mee naa tama raa ki ffuri no see lotu i TeAtua.

☆ **16.13** Mk 15.21

Naa taratara hakallesi naa tama naa e kkee ma naa akonaki nikauatu kikootou. Kootou see hakatauppiri atu ki naa tama peenaa.

¹⁸ Naa tama naa sei nitama e heheuna maaoni itaatou Ariki, Christ. Sei. Laatou maraa e heheuna koi i naa kaikai laatou e fiffai. Laatou ma ki usuhia laatou telopo tama taukalleka ki ffuri naa mannatu laatou.

¹⁹ Tevana iaa, te henua hakkaatoa ku oti tellono i naa tautari hakaraaoi iloo kootou ite Lono Taukareka. Teenei ehiahi ai nau ikootou. Nau ehiihai maa kootou kiatammai inaa mee etaukalleka, tevana iaa kootou ki see atammai inaa mee ehakallika.

²⁰ TeAtua etokonaki kikootou kinnoholaai kootou. A Ia ma ki repua a Ia te pisouru Satan ki maseu ilaro naa vae kootou.

Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto ikootou.

²¹ Timothy, te tama e heheuna ma nau ite kina nei e purepure atu kikootou. Naa Jew hoki ennoho ite kina nei, Lusius, Jason, aa ko Sosipater e purepure atu kikootou.✧

²² A nau, Tertius, te tama e sissii naa taratara Paul nei, e purepure atu kikootou hakkaatoa.

²³ Gaius, te tama maraa elotu maatou i tana hare raa e purepure atu kikootou. Erastus hoki, te tama eroorosi naa mane te henua nei, laaua ma Kwartus te taina maatou, e purepure atu kikootou.✧ ²⁴ [Te laaoi taatou Ariki, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.]

Paul e taku hakanau i TeAtua

²⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua! A Ia e lavaa te saapai atu ki lotu maaoni kootou pee ko te Lono

✧ **16.21** Acts 16.1 ✧ **16.23** Acts 19.29; 1 Cor 1.14; 2 Tim 4.20

Taukareka Jesus Christ e hakaeta ai nau. Te Lono
Taukareka nei ni huuina imua. ²⁶ Saaita nei
te Lono nei ku hakailotia mai TeAtua ki naa tama
te maarama nei. Naa taratara naa e takkoto iloto
naa laupepa naa pure TeAtua raa ni sissii. TeAtua
ni heunatia a Ia ana pure raa ki hakailotia te Lono
Taukareka nei ki naa tama te maarama nei
hakkaatoa, teenaa ki illoa hakaraaoi laatou
katoo no tautari kiau Ia.

²⁷ Taatou kihakanau itaatou Atua maaoni,
teenaa ko TeAtua tokotasi e atamai i te kau vana.
Taatou kihakanau iaa Ia i te kau saaita i te ara
Jesus Christ ni pena nei! Amen.

**Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu
The New Testament in the Takuu language of North
Solomons Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Takuu long Niugini**

Copyright © 2009 Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Language: Takuu

Translation by: Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Contributor: Isles of the Sea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-04-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 7 Jun 2022

78ef068e-b7cb-5f13-bf46-55a4db12e0f1